śrī rāmacandrasahāyam

(శ్రీరామచన్ద్ర) సహాయమ్

śrīvaikhānasagranthamālā

శ్రీ వైఖానస గ్రన్థమాలా-

ēkōnaviṃśā'nubandhamu

ఏకోనవింశాఽనుబన్ధము.

sāra saṃgraha mardanam

సారసంగ్రహమర్దనమ్.

శ్రీమద్భిః వాచ్చియార్కోయిల్

చతుస్తంత్రి,

శ్రీకృష్ణభట్టాచార్యైర్విరచితమ్.

గ్రన్థమాలా సమ్పాదకః

శ్రీమాన్, డాక్టర్, డి. రఙ్గాచార్యః

ఏ. ఎమ్. ఏ. సి. ఓషగ్వాః.

Īgāvāripālemu

ఈగావారిపాలెము.

శ్రీరామచన్ద్రసహాయమ్

శ్రీవైఖానసగ్రన్థమాలా - ఏకోనవింశోఽనుబన్ధః.

సారసంగ్రహమర్దనమ్.

శ్రీమద్భిః వాచ్చిశార్కోటియిల్

చతుస్తంత్రి శ్రీకృష్ణభట్టాచార్యైర్విరచితమ్.

శ్రీవైఖానసవిద్యానిలయే సంస్కృతమ్.

గ్రన్థమాలాసమ్పాదకః

శ్రీమాన్, డాక్టర్, డి. రఙ్గాచార్యః. ఏ. ఎమ్. ఏ. పి. క్షమగణ్యః.

శ్రీవైఖానస ముద్రాక్షరశాలాం ముద్రితమ్

ఈ గా వా రి పా లే ము.

1938.

మూల్యమ్ 0—12—0

సంపాదకీయము.

ఈ పుస్తకము చాలవత్సరముల క్రిందటనే శ్రీవైఖానస పత్రిక యందు ముద్రించుటకారంభింపబడి పత్రిక జరుగుచు వచ్చిన కాలము వొక్కొక్కపత్రికకొక్కొక్కఫారమువంతున వెలువడుచు వచ్చినది. దైవయోగమున పత్రిక తాత్కాలికముగ నిలిపివేయబడవలసివచ్చిన యీ కడచిన అయిదారువత్సరములనుండి పత్రికలో ముద్రింపబడిన మొదటి అరువదిపుటలకు పైని భాగమును ముద్రింప నవకాశము చిక్కలేదు. కాగా బహుకాలమునకుముందే యారంభింపబడిన యీచిన్నిగ్రంథము యింతవఱకు పూర్తిచేయబడి ప్రచురింపబడలేదు. ఈగ్రంథమును వ్రాసియిచ్చిన శ్రీ. ఉ. వే. నాచ్చియార్ కోయిల్ కృష్ణభట్టాచార్యులు వారు తమ గ్రంథమును ముద్రించుటలో నేననాదరము చేయుచుంటినని దురాయాస పడుచుండుట చేతను గ్రంథము నెట్లైనను పూర్తిచేసి ప్రచురించవలయునను కుతూహలము చేతను దీనిని వ్యయప్రయాసలకులోనై యిప్పటికి ముద్రించి పూర్తిచేసితిని. ఈగ్రంథము నొకప్పుడు పనిపట్టి ముద్రించక పోవుటచే ముద్రణమందు స్ఖలితములు చాల యేర్పడియున్నవి. కావున సహృదయులాదరదృష్టిని సవరించికొన ప్రార్థితులు.

దీనిని అనుబంధముగ ముద్రించుటయైనది, దీనియుపయోగము ప్రవృత్తినిమిత్తమాదిగాగల విశేషములు పీఠిక యందు చర్చింపబడియుంట నిచట గ్రంథవిస్తరభీతిచే విడచితిని.

యాగవారిపాలెం
17—1—58

డి. రంగాచార్యులు.
భిషగ్వర,

శ్రీ మద్విఖనస మహా గురవే నమః

శ్రీ వైఖానస శ్రీకృష్ణభట్టీయే

సారసంగ్రహమర్దనమ్.

జగద్ధేతుం శాస్త్రగమ్యం గుణామ్భోధిం రమాపతిమ్
జపహోమార్చనాధ్యానైః ప్రాప్యం నారాయణం భజే. ౧

స్వసిద్ధాన్తైకనిరతో విఖనస్సూత్రిణాం ముదే
పరగ్రన్థాభాసమోహం మర్దయామి సుయుక్తిభిః. ౨

ఇహ యద్యపి యుక్త్యాభాసకదంబనికురంబితాపాతప్రతిపన్న
స్మృతిపురాణవచనశకలావష్టంభమూలకస్య సాంఖ్యాఙ్గసిద్ధాన్తస్యాప

వైఖానససమ్ప్రదాయసంప్రతిపన్నమస్తా
...ప్రరయా బలాత్కారేణ చాన్యైరుపాయై
...శ్చయః॥

ఇతి,

...రొంపిచర్ల, భట్టర్, శ్రీనివాసాచార్యః.
శ్రీవైఖానస విద్యానిలయమ్,
ఆకులమన్నాడు

ర్యాపత్తమనన్యథాపరిహార్యమనేకశ్రుతిస్మృతి శ్రీవైఖానససూత్రపు
రాణాదివచనవిరోధం పరిహర్తుకామేనాహం శ్రీవైఖానసవిప్రసంఘ
గర్హితమాత్మమాత్రప్రయోజ్యం ప్రత్యక్షపాపమాణాద్యస్త్రమేవ బ
హుశః శరణీకృత్య శ్రీవైఖానసభృగ్వాదిమహర్షిభిర్ల్లజానుగృహీత వి
శిష్టశిష్టపరిగృహీత సంప్రతిపన్న శ్రీవైఖానసభాష్యకారాది శ్రీవైఖాన
ససిద్ధాన్తప్రవర్తకాచార్యప్రమాణీకృత సంపూర్ణాధ్యాయపుంజ శ్రీవై
ఖానససంహితాఘటకాధ్యాయవచన ప్రతిపిద్ధాం స్త్రైకైక నియతా
తాపాదిపంచసంస్కారాన్ వైదికేషు వైఖానసేష్వపి ప్రయోక్తుకామే

...వైఖరీకేన కేనచిత్పండితమానినా ప్రచలితగ్రం...
...కృతి వైఖానసతప్తచక్రాంకన విజయతూలవా...
...ర్యాదిగ్రన్థైశ్చరితార్థమ్.

...సూరిశిరోవతంసాయితసూసాదారవిన్ద పరమాణా...
...గవత్కలావతారాణాం శ్రీనివాసమఖి వేదాన్తదేశి...
... తత్సిద్ధాన్తస్యచోన్మర్యాదం నిన్దితత్వాత్ గ్రన్థ...
...న్తః కించిద్జ్ఞాః కేచిద్వైఖానసాః తద్గ్రన్థావలో...
...పా ప్తసకోత్కృష్టవిఖనస్సూత్రాచారత్యాగపూ...
...న్యసాధారణతాపాదిపంచసంస్కారాద్యనుష్ఠానాది...
...వప్రవృత్తి తేషాం తత్త్వావబోధనాయ తద్గ్రన్థ...
...తే విశ్వాసానుదయాయ చ "అల్పోఽపి సర్వో...
..." ఇతి ప్రాచీనోక్తిమనుస్మృత్య సమూలహననా...
...తుముపక్రమామహే.

...శ్లోకమాత్రతాన పరః తత్రావచ్ఛిన్నవైఖానసశా...
...శైలీవిరుద్ధం ప్రాక్తనశ్లోకఘటకపదసముదాయ...
...థా హి:—

గే నిధాయ" ఇతి వేంకటనాథవేదాంతదేశిక ప్రణీతపంచరాత్రరక్షాదిగ్రన్థస్థం శ్లోకార్థార్థం పరిముష్య "సవ్య" పదస్థానే "వామ" పదం "శ్రితదురితహార" పదస్థానే "శ్రుతిగుణముదిత" పదంచ నివేశ్య కవయామాసేతి చౌర్యమూలకత్వమ్.

ఏవమస్మిన్ గ్రన్థే ప్రదేశాన్తరే "శ్రుత్యాస్మృత్యా పురాణేన సేతిహాసేన గమ్యతే" పంచరాత్రతేణ విప్రాణాం తప్తచక్రాదిధారణ" మితి సచ్చరిత్రరక్షాపదం పరిముష్య "పంచరాత్రేణ" ఇతి పదస్థానే "వైఖానసేనే"తి పదం నిచిక్షేపేతి చౌర్యమూలకత్వం స్పష్టమేవావగతమ్.

ఏవమేవ ప్రాచీనగ్రన్థస్థాన్ శ్లోకాన్ పరిముష్య క్వచిత్క్వచిదన్యథాకృత్య స్వకృతత్వేన ప్రాయశః పూరయామాస గ్రన్థమిమమితి తత్ర తత్ర విభావయన్తు మహాన్తః.

కించ మంగళశ్లోకేఽస్మిన్ "వామోరున్యస్తహస్తం వరదమభయదం పాణినా దక్షిణే" నేతి లిఖితమ్. అనేన వామహస్తస్యైవ వరముద్రాధారిత్వం గమ్యతే. తదిదమసంభవి, సింహాసనకట్యవలంబాన్యతరముద్రావరుద్ధత్వాత్, తృతీయాన్తేన హస్తేనేతి పదం వినా బహువ్రీహిము...

ప్రసార్య శ్రుతిగణముదితం దక్షిణం కుంచయి
...స్తం వరదమభయదం పాణినాదక్షిణేన, శంఖం
...దనం సర్వసన్వ్యం త్రినేత్రం పన్నేహం పాటలా
...దంష్ట్రం నృసింహం"— ఇతి.

..."సవ్యం పాదం ప్రసార్య శ్రితదురితహరం
...జానున్యాధాయ సవ్యేతరమితరభుజం నాగభో

టకనృసింహవిశేషణీభూతవామోరున్యస్తహస్తపదస్య యోగ్యతాభావే న వరదపదేనాన్వయితుమశక్యత్వాచ్చ- న చేదం వరదపదం పాణినా దక్షిణేనేత్యత్రాన్వేతి, అభయదమిత్యభయముద్రానురుద్ధత్వాత్. వికల్ప బోధక వా కారాదిపదాభావాచ్చ న చ నృసింహవిశేషణమేవేదమ్ గ్రన్థకృచ్ఛైలీవిరుద్ధత్వాత్ హస్తపాణిపదసన్దష్టత్వేనాభిక్రమాధికరణ న్యాయేన హస్త ఏవ నివేశయితుముచితత్వాచ్చ న హ్యేవం కవయన్తి మహాన్తః, పరన్తు దక్షం ప్రసార్య చరణం వినికుంచ్య వామ్యం సింహా సనస్థమభయోర్ధ్వవలంబపాణిమ్, శంఖారిహస్తమరుణాబ్జవృశం సమిద్ధం శ్వేతం కిరండమకుటం నరసింహమీడే, ఇత్యభియుక్తాః కవయామాసు

...సకత్వమ్ త్రినేత్రమితి శ్రీవైఖానసశాస్త్రవిరుద్ధ
...కిజస్య నృసింహస్య త్రినేత్రత్వం శ్రీవైఖానసశా
...స్త్రే భగవతో విష్ణోరస్యానుపదిష్టత్వేన త్రినేత్ర
...వైదికోపావలీకత్వాన్మంగళపద్య మిద మసా

...దాహ 'అస్మత్కులగురుం వన్దే వాధూలకులభూ
...ష్ణాతం శ్రీమద్వేంకటదేశిక'మితి తదపి సాహసైక
...శిష్యస్య స్వస్యాన్యమతప్రవేశాభావేన తా
...దేశికస్య గురుత్వాభావేన స్వకులగురుత్వాసం

...లేఖిత్ "వైఖానసకులోద్భూతః శ్రీనివాసగు
...నుసారేణ తనుతే సారసంగ్రహ"మితి, తత్ర వి
...ప్రియస్య గురూత్తమత్వం శిష్యసంపన్నత్వాత్
...ప్రథమద్వితీయా, అసిద్ధేః నాపి తృతీయః అద
...న్ధకర్తృత్వే హేతునా మను షే గురూత్తమ

కృత్వా సాష్టపత్రం సకర్ణికమ్ అష్టాక్షరః ధ్యానేన హ్యథవా ద్వాదశాక్షరైః, వైదికై రథ మన్త్రైశ్చ మమ సూక్తేన వా పునః, స్థాపితం మాం తత స్తస్మిన్నర్చయిత్వా విచక్షణః, పురుషం చ తతః సత్యమచ్యుతం చ యుధిష్ఠిర, అనిరుద్ధం చ మాం ప్రాహుర్వైఖానసవిదో జనాః అన్యే త్వేవం విజానన్తి మాం రాజేన్ పాంచరాత్రికాః వాసుదేవం చ రాజేన్ద్ర సంకర్షణమథాపి వా ప్రద్యుమ్నం చానిరుద్ధం చ చతుర్మూర్తిం ప్రచక్షతే—తథాఽనుశాసనే దానధర్మపర్వణి చోదితమ్. "ఇమే పరే మహాభాగా విజ్ఞేయాః పంక్తిపావనాః యతయో మోక్షధర్మజ్ఞాః యోగినశ్చరితవ్రతాః, పాంచరాత్రవిదో ముఖ్యా స్తథా భాగవతాః పరే, వైఖానసాః కులశ్రేష్ఠాః వైదికాచారచారిణః శ్రీశాస్త్రిణాం చ వక్తారో భృగ్వాదిమునయ స్తథా పంచరాత్రస్య కృత్స్నస్య వక్తా నారాయణః స్వయమ్, భృగ్వాదయో మహర్షీణాం శ్రేష్ఠాః స్వగుణాన్వితాః, నారాయణః స భగవాన్ స త్వస్యైవ ప్రవర్తకః, అస్మాత్ప్రస్థానచయగలం శ్రేయోర్థినాం పరం పదమ్. అన్యథా న్యస్య త్రైగుణ్యవిషయత్వాత్ జఘన్యతా సాత్త్వికానాం చ సర్వేషాం శరణం పంచరాత్రికమ్, తథా వైఖానసం చాపి గ్రాహ్యం మోక్షార్థినాం సదా"—ఇతి యల్లిఖితం తత్ర పతివిరాస్తాతే, వైఖానసశాస్త్రస్య వేదైకమూలకత్వేన పాంచ

...విరుద్ధా సంబద్ధ ప్రలాపరూపాం విజాతీయామజ్ఞ
...ం దృష్ట్వా బుధాః పరిహాస న్తీతి యుక్తమేవ
...త్వమిత్యన్యతో విచారయామః.

...పంచరాత్రం చ శాస్త్రం తుల్యప్రమాణ
...గజైః సాత్త్వికై ర్వైదికోత్తమైః వ్యాసేన
...ధికపర్వణి కథం త్వమర్చనీయోఽసి మూర్త
...నసాః కథం బ్రూయుః కథం వా పాంచరాత్రి
...ర్వమర్చనాక్రమమాత్మనః, స్థండిలే పద్మకం

రాత్రశాస్త్రస్య వేదమూలకత్వాభావేన తుల్యప్రమాణకత్వాసంభవాత్ "వైఖానసమతి స్తస్మిన్నాదౌ ప్రత్యక్షదర్శనమ్ స్మర్యతే మునిభిర్నిత్యం వైఖానసమతః పరమ్" "వైఖానసం సౌమ్యం వైదికం వైదికైరర్చితం "వైదికేనైవ విధినా పూజాంకుర్యాద్ధరేర్ద్విజః "శ్రౌతం వైఖానసం ప్రోక్తం" మిత్యాది సీతోపనిషత్, శ్రీవైఖానసవిమానార్చనకల్ప, జమదగ్నిస్మృతి, పద్మపురాణాదివచస్సైః శ్రీవైఖానసశాస్త్రస్య వైదికమూలకత్వావగాహనాత్. "పంచరాత్రమాగ్నేయము వైదికం దీక్షితైరర్చితమ్, "అలాభే వేదమన్త్రాణాం పంచరాత్రోదితేన వా సాంఖ్యం యోగః పంచరాత్రం వేదాః పాశుపతం తథా జ్ఞానానేతాని రాజర్షే

… ఇత్యాది శ్రీవైఖానసవిమానార్చనకల్పజమద
…మోక్షధర్మసారాణ్యాదివచనైః పంచరా
…లక్షణ్యభావావగమాత్ ద్వయోరపి శాస్త్రి
…సిద్ధేః — న చ శిష్టపరిగృహీతత్వాత్తుల్య
…యోగపంచరాత్రాదీనాం శ్రుతిస్మృతిపురా
…త్వేన తుల్యప్రమాణకత్వప్రసంగః. -- న చ
…ప్రమాణకత్వానుమాపకమ్, సాంఖ్యయోగాదీ
…తత్వేన తుల్యప్రమాణకత్వాపత్తిః - కించ
…స్థా భాగవతాః పరే, వైఖానసాః కులశ్రే
…, ఇతి వ్యాసదాన్యాతభారతవచనేన వైఖానస
… సమపరిపఠితత్వేన అర్థః తద్విశేషణీభూ
…రత వైఖానసానాం త్రయాణామపి శాస్త్రాణాం
…తాదిమా| తాధికారికభాగవతతంత్రస్యాపి తు

…ష్టపరిగృహీతత్వమధికో హేతుస్తుల్య
…స్యాపి, "ఇతి హి భాగవతప్రక్రియా, వా

దీక్షితైః బ్రాహ్మణైః క్రియమాణం తు తత్సామ్యం వైదికం మతమ్ విధిస్తు వేదమూలత్వ దీక్షాయుక్తత్వతాన్త్రికః, సచోక్తో ద్వివిధో మార్గః శుద్ధమిశ్రవిభేదతః, శుద్ధం భాగవతం ప్రోక్తం పంచరాత్రమతేతరత్, మూలైర్వా సాత్వతైర్వాపి కృతం యచ్ఛుద్ధతాన్త్రికమ్, తేషాం శారీరసంస్కారాస్తత్రం తేషు ప్రకీర్తితాః" న తేషాం వేదమర్యాదా నూతాదీనాం ప్రవర్తతే, త్యక్తాత్మసూత్రైః భిన్నైర్నానాసూత్రాధికారిభిః దీక్షితైః క్రియమాణాయత్పూజామభినీయతే, కేవలం భుక్తిముక్తిప్రదం సామ్యమితి పూర్వాజదర్శనమ్ సామ్యం నారాయణః ప్రాహ వేదేభ్యః సారముత్తమమ్" ఇతి భాగవతతన్త్రస్య నూతాదివేదబాహ్యనిహీనాధికారికత్వ భుక్తిరూపనిహీనఫలకత్వ పంచరాత్రవిభిన్నశాస్త్రత్వబోధనేన తుల్యప్రమాణకత్వాసంభవాత్ సమపరిపఠితత్వస్తు భగవద్ధర్మప్రతిపాదకశాస్త్రబోధకత్వేన భగవద్ధర్మనిష్ఠత్వబోధనేన చ సావకాశమ్, అన్యథా అస్మిన్నేవ భారతే శాన్తిపర్వణి, వసుభోమమాన్ధాతృసంవాదాధ్యాయస్థేన "తంత్రం పాశుపతం నామ పంచరాత్రం తు విశ్రుత" మితి వాక్యేన పాశుపతేన సహ పంచరాత్రతన్త్రస్య సమపఠితత్వాత్తుల్యప్రమాణకత్వాపత్తిః, తథా చ వైఖానసపంచరాత్రభాగవతశాస్త్రాణాం శ్రుతిస్మృతిపురాణవదేవ ప్రామాణ్యేషు న తుల్య

...జాయతే" ఇత్యాదినా రామానుజశంక
...వసాదూత్తుల్య ప్రమాణత్వమనఙ్గీకృత్యం
...స్య పంచరాత్రత్వమ్ – "తథా భాగవ
...స్థత్వామ్నానబలేనపంచరాత్రాద్విభిన్న
...నసే క్రియాధికారే భగవతా భృగుణా శా
...పరం కాలతో వస్తుతోఽధికారతో భేద
...–యజ్ఞాధికారే, ఏకగంచాశేఽధ్యాయే
...ర్థను వైదికమ్, ప్రథమం సౌమ్య
...ం భవేత్, వైఖానసేన సూత్రేణ నిషేకా

ప్రామాణ్యవత్త్వమిత్యన్యత్ర విస్తరః.

అథ పరః "పంచరాత్రం చ తన్త్రం చ తన్త్రం వైఖానసం త థా. వేదభ్రష్టాన్ సముద్దిశ్య కమలాపతిరుక్తవాన్, చ కార మోహ శాస్త్రాణి కేశవోఽపి శివేరితః పంచరాత్రం పాశుపతం తథాన్యాని స హస్రశః" ఇత్యాది సామ్బకూర్మాదిపురాణవచనాని తు తస్మాత్తామస శాస్త్రాణి స్వప్నేఽపి న విలోకయేత్ తామసేషు పురాణేషు మోహనా ర్థం సురద్విషామ్ ఇతి చోక్తప్రకారేణ తామసత్వాన్మహాత్మనామ్, న గ్రాహ్యాణీతి సిద్ధాన్తభాష్యకారాదినిశ్చిత"మితి యదలేఖీత్ తదపి "వై

...త్యుక్తదర్శనమ్ స్మర్యతే మునిభిర్నిత్యం వై
...పనిషదాదివాక్యసిద్ధశ్రౌతప్రామాణ్యశాలి
...శాస్త్రస్య నిందకత్వం భవత్యేవ యది వేదబాహ్య
...స్మృతివచనమేవమ్ అపి తు పంచరాత్రం
...గామకమ్ వేదభ్రష్టాన్ సముద్దిశ్య కమలా
...ం- ఏవమేవేదం వచనం ధృతమ్ - విభవః
... నిర్ణయప్రకరణే ఉత్తమబ్రహ్మవిద్యా

...యామున్యప్రామాణ్యాధికరణే "పంచరా
...నసాభిధమ్ వేదభ్రష్టాన్ సముద్దిశ్య కమ
...పురాణస్థత్వాల్లిఖితం తదపి న అస్య వచ
..."తన్త్రం సాత్త్వతనామకమితి పాఠోపష్టబ్ధ
... యది తన్త్రం వైఖానసాభిధమ్ వేదభ్ర
...రితి ఇత్యాగ్రహః తదా త్రయీరూపేణ
... పురా ఇత్యాదినీతో పనిషద్విరుద్ధార్థకత
...న్యాప్రామాణ్యమేవాపతేత్ - వస్తుతస్తు -
... భాష్యకారైర్లిఖితా వైఖానసేన వచనే
...పంచరాత్రభాగవతసాత్త్వతానాం కించిద్భి

మనిర్మితత్వం తాన్త్రికతన్త్రిత్వం వేదైకమూలకత్వేన పురుషనిర్మితత్వం వైదికతన్త్రిత్వం ఇదం వైదికతన్త్రిత్వం మన్వాదిస్మృత్యాదావప్యవి? షమ్ వైఖానసస్యాపి శాస్త్రస్య వేదైకమూలకత్వేపి పురుషనిర్మితత్వేన "స్మృతితన్త్రే ప్రతిష్ఠితా" ఇత్యాదినా మన్వాదిస్మృతేరివ "విష్ణోస్తన్త్రం ద్విధా ప్రోక్త" మిత్యాదినా తన్త్రత్వమపీతి___ న చ వైఖానసస్య తన్త్రత్వస్మరణమాత్రేణ వైదికవిభిన్నాధికారికత్వం మన్వాదిస్మృతేరపి "స్మృతితన్త్రే ప్రతిష్ఠితా, ఇతి స్మరణేన వైదికవిభిన్నాధికారికత్వప్రసంగాత్ "వైఖానసం సౌమ్యం వైదికం వైదికైరర్చితం" ఇత్యాదిభగవన్మరీచివాక్యాదిభిర్వైదికాధికారికత్వసిద్ధేశ్చేత్యలమ్ విస్తరేణ, యదపి ఇతి చోక్తప్రకారేణ తామసత్వాన్మహాత్మనామ్ న గ్రాహ్యేణేతి సిద్ధాన్తే భాష్యకారాదినిశ్చిత"మితి తదప్యవిచారితరమణీయమ్ అత్ర పరస్య పురాణానాం తామసత్వమభిప్రేతమ్ తచ్చ పురాణానామితి షష్ఠ్యన్తపదంవినా బోధయితుం న క్షమతే వాక్యమిదం మహాత్మనామితి షష్ఠ్యన్తపదాభావేపి కథంచిత్తామసత్వస్య పురాణనిష్ఠత్వమగమ్యేత, అతితామసత్వస్యాశ్రయాకాంక్షాయామవ్యవహితోత్తరశ్రుత "మహాత్మనా"మితిపదమేవాశ్రయత్వేనాన్వేతి, తథా చ మహాత్మనాం తామసత్వాన్న గ్రాహ్యేణేతి వాక్యార్థో మహాత్మనిష్ఠతామసత్వవిషయకో భవతీతి త్వద్వైదుష్యం దృష్ట్వా పండితాః పరిహసన్తి. తామసత్వాన్మహాత్మభిర్న గ్రాహ్యేణేతి లిఖితం చేదు కోపి దోష ఇతి.

...జకత్వాత్)కతంత్రత్వేన ప్రసిద్ధేః వైఖానస
...ణ స ప్రోక్తం వైఖానసఋషేః పురా వై
...ర్వాణీ సముద్భవేత్ స్మర్యతే మునిభిర్ని
— వైఖానసం సౌత్రం వైదికం వేదికైర
...భృగ్వస్మరీచిప్రోక్త విమానార్చన కల్పాదివా
...త్రత్వస్య స్మృతిత్వస్య చ సిద్ధ్యా వేదప్రభ
... స్వాతంత్ర్యేణ ఇతరమూలకత్వేన చ పురు

యదపి “వ్యాసేనాచార్యవర్యేణ తస్య ప్రామాణ్యమీరితమ్ (బ్రహ్మశాస్త్రే) నేతిహాసే పురాణే చ విశేషతః” ఇతి తదపి విమర్శనీయమ్.

బ్రహ్మమీమాంసాయాం ద్వితీయాధ్యాయే పరపక్షప్రతిక్షేప సంజ్ఞితే ద్వితీయపాదే — “ఉత్పత్త్యసమ్భవాత్ — న చ కర్తుః కరణమ్- విజ్ఞానాదిభావే వా తదప్రతిషేధః -విప్రతిషేధాచ్చేతి చత్వారి

వసే శ్రీకృష్ణభట్టీయే

ద్వ్యాఖ్యామాద్యాఖ్యాం సూత్రాభ్యాం
పూర్వపక్షః అన్యాభ్యాం సూత్రా
సిద్ధాన్త ఇతి పరేషాం మతిమ్ తత్ర కథం
ఘటితేనాపా)మాణ్యనిరసనాంగీకారేపి
సూత్రం న ప్రతిషేధబోధకమ్ అత్రైవ
"ఇతి సూత్రస్థప్రతిషేధపదస్య వి
ఖ్యాతత్వాత్.

భేదే భూయసాం స్యాత్సధర్మత్వ" మి
స్య పరోధార్థకత్వైవ తులస్యాదిప్రభృ
న "కచ్చిత్ప్రతిషిద్ధ"మిత్యాది ప్రద
పరిత్యజ్య ...

వదేవం సమృప్యేయేత్" ఇతి వైఖానసే పంచరాత్రస్య దూషణం "అశ్రీ
కరమపాయ్యం చ వైఖానసమతాత్మికమ్ తద్విధానం పరిత్యజ్య పంచ
రాత్రేణ పూజయేత్. ఇతి శ్రీభగవచ్ఛాస్త్రే శ్రీమచ్ఛాస్త్రస్య దూ
షణం "దృశ్యతే ఋత్విక్శంసాదిన్యాయానాం త విరోధి తత్ ప్రాతః
ప్రాతరన్వితం తే వదన్తి శ్రుతిర్యథా ఋగ్వేదో దేవదైవత్యో యజు
ర్వేదస్తు మానుషః సామవేదస్తు పిత్ర్యస్తస్మాత్తస్యాశుచిర్ధ్వ
నిః, "చత్వార ఏకతో వేదా భారతం చైకమేకతః, సమాగతైః సుర
ర్షిభిస్తులయాఽఽరోపితం పురా, మహత్త్వే చ గురుత్వే చ ధ్రియ
మాణం యతోఽధికమ్ మహత్త్వాచ్చ గురుత్వాచ్చ మహాభారతముచ్య
తే ఇతి స్మృతేస్తథాత్వాపి ప్రశంసాపరత్వాయుక్తిరీతి యథా తురీ
యాద్యానాం స్వస్తి స్తుతిదర్శనాత్ అతత్పరత్వా విధాయకాస్తథా
పి నిన్దాయామప్యవిరోధోపయోగాభ్యాముభయోరపి శాస్త్రయోః, ను
ద్ధర్మసో కృతం ధర్మవ్యాఖ్యాన నివేశనమ్, భగవచ్ఛాస్త్రానువ్యాఖ్యా
సు దేవాదిదేశికైః నిగమాన్తార్యవర్యైశ్చ ప్రామాణ్యా స్థాపితం త
యోః, తస్మాద్వైఖానసారిత్వాత్పాత్రిత్వాత్ శేషతః. శిష్టైః పరిగృ
హీతత్వాచ్చ పతాఽఽగ్రాహ్య ముత్తమమ్" ఇతి యుక్త్యా తత్ర
విచార్యతే,

పంచరాత్రశాస్త్రస్య నిరుక్తవిధయా ఉపాంశుప్రామాణ్యవత్వే

యోగః పంచరాత్రం వేదాః పాశుపతం త
ర్షే విద్ధి నానామతాని వై" ఇత్యాదిభారత
ప్రామాణ్యం । ప్రత్యపాదితే తథాపి సాంఖ్యాది
ప్రామాణ్యమేవ పాంచరాత్రస్య బోధ

చరాత్రం చ దీక్షాయుక్తం చ తాన్త్రికమ్
వైఖానసేన తు సౌమ్యేన వైదికేనైవ దే

పి "ఆగ్నేయం పాంచరాత్రం" ఇత్యాది వైఖానసంగా[illegible]వచనా
నాం న ప్రకృతార్థకత్వమ్ శక్యాన్యస్య సంభవేగుణవాదత్వా; ఉపా
యత్వాత్ న హి పంచరాత్రస్య వేదైకమూలకత్వే కేనచిత్ [illegible]
భిన్నేన ప్రమాణేన సమర్పితే యేనాస్యాపి ప్రాధికత్వాత్ అప్రకృత
త్వాత్ తత్ప్రసిద్ధ్యాదివచసాం గుణవాదత్వం భవేత్. — [illegible]
సాంఖ్యం యోగః పంచరాత్రం వేదాః పాశుపతం తథా, జ్ఞానాన్యేతా
ని రాజర్షే విద్ధి నానామతాని వై" ఇత్యాది [illegible]

...రాత్రస్య వేదవిభిన్న సిద్ధాన్తత్వావగమా
...స్థః, ఇతి,

...తి వైఖానసవచసాం న గుణవాదత్వమ్
...నసమతా త్రివ్యక్త" ఇత్యాదిపంచరాత్ర
...పంచరాత్ర వైఖానసభిన్న జ్యోతిశ్శాస్త్ర
...సంహితాదిస్థః "త్రిశాస్త్రైవ కర్త
...మ్, పంచరాత్రేః ధానేన నాచరేదితి శాస
...క్తం తథా సమయభేదవత్ పంచరాత్రం
...మ్ మిశ్రం శుద్ధం తథా సౌమ్యం య
...రం బాహ్యా యుక్త కార్యమిత్రీతమ్
...ం శ్రేష్ఠముదాహృతమ్" ఇత్యాదినా వై
...ానసశాస్త్రస్థతయా బోధితత్వేన వైఖాన
...మితి పంచరాత్రవచసా "మాశేకర మసౌ
... బోధకతయా ప్రశంసాపరత్వాదికమేవ

...తి స్త్రిస్య పంచరాత్రస్య కీర్తనమ్ కృష్ణ
...హాసా: గుహ్యాదేశసంస్థితః కల్పసూత్రై)

నచ వైఖానసే మన్త్రకల్పానామనభిధానమ్ విఖనాః సూత్రకల్పే- "అ
థాతో మన్త్రాణాం కల్పం వ్యాఖ్యాస్యామః" ఇత్యారభ్య ప్రశ్నకల్పాగా
యత్రీకల్పాదీనాం విస్తరేణానుశిష్టత్వాత్ — మన్త్రస్వరూపమన్త్రాదే
వతా మన్త్రాంగాదీనాం విస్తరేణాభిధానాచ్చ—ఏవం కాశ్యపీయే జ్ఞా
నకాండే, అష్టాక్షరాదిమన్త్రకల్పానామభిధానాచ్చ — భార్గవవ సాధి
కారాదౌ కృష్ణగాయత్రీ గరుడకంఠాక్షరాది మన్త్రకల్పానామభిహిత
త్వాచ్చ - ఏవం చ వైఖానసాపేక్షితానాం మన్త్రకల్పానాం వైఖానసే స్త్ర
ఏవ విధానాత్ న పంచరాత్రమపేక్షితం, తత్కల్పస్య వా [illegible]" "[illegible]
దాశ ద్వికల్పవదిన వ్యాసవత్యాను మన్త్రకల్పార్థేన బోధితస్య పంచరాత్ర
స్య వా వైఖానసగ్రాహ్యత్వమ్ "కృష్ణరూపవ్యాసనా" ఇత్యాదేరపి కృ
ష్ణరూపాణః బహుత్వబోధకత్వమేవ న తు యానస్యాకృష్ణరూపకథనా
నామర్థ్యమ్ వైఖానసత్వభార్గ-త్వాది సమానజాతీయఫలవాన్యానా
ప్రకీర్ణ [illegible] క్రమానవర్ణ్యగ్రహాన్యధికా [illegible] మన్త్రాదిసంహితోదితానాం
ఉపాయానాం కృష్ణరూపాణాం సద్భావస్య కేశముఖేనైవ కృష్ణరూపాణ్యేన
న్యాసేన ప్రతిపాద్య అనేకకృష్ణరూపాధిష్ఠానస్యాపి గృహత్తేః అన్యథా ఏ
కా దేయా పట్టేయా ఇత్యేకస్య కన్యా 'అపరిమితం దేయమితి శ్రుత్యా
ధానపరస్య వేదవాక్యస్య పరిగామిముత్యాబోధనానామర్థ్యప్రస
క్తిః యా తు ఏకా దేయా పత్నీయా సహస్రం దేయమితి వాక్యాను
రోధేన సహస్రాధికసంఖ్యావిశిష్టద్రవ్య బోధకత్వేనాభిధానాత్ తథా

...ర వైఖానసవిదః శుద్ధాః మన్త్రకల్పవి
...న గృహ్యతే పంచరాత్రికమ్ వ్యాఖ్యాతం
...శ్రోత్రైః తస్మాద్వైఖానసైర్గ్రాహ్యం
...తదపి । మర్యాసహామః:—

...స్య పంచరాత్రబోధకత్వం ప్రమాణాభా
...స్త్రాదితమ్ త్రకల్పప్రకరణబోధకత్వమప-

...కృష్ణయూపాన్యోః స్తోత్ర... వైఖానససంహితా
నురోధేన బహుకృష్ణయూపపరత్వం పశ్యతు భవాన్.

ఏతేన వైఖానసశాస్త్రే షోడశాధికభుజః శిష్టసుదర్శనాదిదేవల
క్షణానుక్త్యా షోడశాధికభుజశిష్టసుదర్శనాదిదేవస్థాపనాదౌ పంచరాత్ర
యోగాహిర్బుధ్న్యాదిసంహితైవ వైఖానసానాం శరణమితి యదుక్తం ప్ర
త్యుక్తమ్ షోడశాధికభుజః శిష్టసుదర్శనాదిదేవలక్షణాదికం శ్రీవైఖానసే

...విశకలితక...వచయం ధ్యానసంహితాద
...ుక్తత్వాత్,

...పంచరాత్రశాస్త్రమేవ గ్రాహ్యమితి
...వైష్ణవశాస్త్రత్వేన ప్రసిద్ధం భాగవ
...గ్రాహ్యం విష్ణుయామలాదితన్త్రం వు
...త్యాదీనేక దేవతామన్త్రదంగతదనుష్ఠా
...న్త్రికలాభిధేయత్వావశ్యంభావాత్.
... చ, తన్త్ర్యేపి. గుహ్యాపదేశసంసిద్ధైః
...వ్యావహారైస్తు పూజయేదితి కేచన" ఇ
...క్రియా సా ప్రతిష్ఠా ప్రకరణవచనస్తు"
...సౌరప్రతిష్ఠాబోధకసౌరమన్త్రాదిష్వ
...దికమారాను చరితార్థమితి న పంచ
...త ఏవ "అత్రానుక్తం తు యన్నర్యం
...లక్షణం ప్రోక్తం పూర్వమేవ మయా
...త్నర్యం ఫలోక్తవత్, "ఋషిసత్రకునా
...రేత్, ఇతి సంగినేంగిరాః" - ఇత్యాది
...తనయా స్వశాస్త్రానాస్త సంహితో
...క్రియాద్యం తే గ్రాహ్య ఇతి భగవతో

గ్నేయేన సాంకర్యే సతి భస్మసాద్భవ"తీతి భగవద్భృగ్వాదిభిః సాధూ నాధికరణ్యేనాపి సాంకర్యస్య నిషిద్ధత్వాత్, తథైవాద్యాపి వైఖానసైః శిష్టైః పంచరాత్రోక్తస్య కస్యాపిధర్మస్య ప్రయోగాశ్రితస్యాననుష్ఠా నాచ్చ అనుష్ఠానే సాంకర్యాభ్యో మహాన్ దోష ఇతి మన్త్రకల్పశబ్దో న పంచరాత్రం బోధయితుమీష్టే.

కిం చ "గుహ్యాపదేశసంసిద్ధైర్మన్త్రైస్తైరథాపి వా. ఇతి భవ దుదాహృతక్రియాధికారే ముఖ్యప్రతిష్ఠాధ్యాయవాక్యేన పంచరాత్రగ్ర హణే పంచరాత్రే సౌరమన్త్రాదిస్వరూపానామనుదేశావశ్యంభావేన "భక్తి తేఽపి లభసే న శాన్తోఽభ్యధి"రితి న్యాయేన న్యూనతాయా అపరిహార్యత్వాదితి.

పంచరాత్రిణాం తు పరం ప్రవైఖానసం శాస్త్రముపేక్షితమ్ క్వ చిత్, క్వచిదుపజీవ్యత్వాత్. న చ సాంకర్యమ్ "వేదే వైఖానసే సూ త్రే యూ ధర్మః పరికీర్తితః, సర్వే స్వస్వధర్మోపయుక్తా యో నా ఽత్ర కా ర్యా విచారణా" ఇతి వైఖానసపురాణేంద్రేణ స్పష్టం స్వీకారాధ్యానుపచ నేన వైఖానసోక్తధర్మాణాముక్తానాం తే పాంచరాత్రిభిః విశేషేణాగ్రా హ్యత్వబోధనాత్ అనుష్ఠితే పంచరాత్రిభిస్తత్ర తత్రాభిహితసాంకర్య వచనం వైఖానసోక్తధర్మాణాం గృహస్థాదిభిః పంచరాత్రిభిః నైర్ఘోద్వి

...త్తి.

...స్త్రాన్తరోక్త ప్రక్రియా తదాశ్రితో మ
...క్తమన్త్రేణ "హావామ కేశం సమా
...ముక్తాం కే స్వప్రతి తస్య గిపంచరాత్రాది
...చార్య ఏవ న చోక్తాం కేవా [illegible]
...యా [illegible]కాభావాత్ "పంచరాత్రే తా

ప్తైః శవపర్యుషిత ప్రాయశ్చిత్తం వైఖానసోక్తమనుష్ఠీయతే చ.

పాంచరాత్రే పాద్మసంహితాయాం క్రియాపాదే సప్తదశాధ్యాయే యద్వైష్ణవమితి ప్రోచ్య విశ్వేత్యాద్యుక్త్వాపి ప్రాక్పృష్ఠే దక్షిణావర్తిం యద్వా స్వాత్మన్ద్రి రాగసమిశ్రో వా దక్షి[illegible]శాయామిశ్రం శయనకల్పన [illegible] ధనవస్త్ర మునక్తాన్నేణ సియుక్తస్య యద్వైష్ణవమిత్యాది శయనసూక్తము స్తోత్ర వైఖానససైకగోచరస్తోత్రపాదానేన దైవికేపి కర్మణి వైఖానసస్తోత్రజీవత్వం పంచరాత్రిభిరితి.

నాదిసర్వప్రయోగజ్ఞాః మన్త్రకల్పవిదః శ్రోత్రియానగ్నిసంపన్నా
నాహూయ" ఇత్యాదినా ఆచార్యర్త్విగాదీనాం స్వశాస్త్రీయార్చనాప్ర
తిష్ఠాప్రాయశ్చిత్తాది సకలప్రయోగజ్ఞానవత్త్వం తదుపయోగిస్వశా
స్త్రీయకల్పమన్త్రతత్స్వరూపతదంగజ్ఞానవత్త్వం స్వశాస్త్రీయధర్మో
పయోగి వేదాధ్యయన పాకయజ్ఞాద్యనుష్ఠానవత్త్వం పరంపరయా
స్వశాస్త్రీయధర్మోపజీవ్య ఆహితాగ్న్యాదిమత్త్వం చాభిహితమ్.

కించ తత్తైర్వైఖానసధర్మనిరూపణే అర్థలుబ్ధాన్ రూపకానన్యశా
స్త్రపారంగతాన్ పాషండభక్తాన్ నాస్తికాదీన్ శయనాసన్య దేవతాభ
క్తాన్నాస్తికభ్రాన్తచిత్తశఠాదీన్ వర్జయేదితి అన్యశాస్త్రపారంగతానా
మాచార్యకార్యత్వాద్యనధికారోఽభిహితః అత్రాన్యశాస్త్రం భాగ
వతపంచరాత్రాదిశాస్త్రమేవ తేషామేవైవం జాతిషు ప్రతిష్ఠార్చ
నాది ప్రయోగవిధాయకత్వాత్ తథా చ పంచరాత్రాదిశాస్త్ర
జ్ఞస్య వైఖానసస్య వైఖానసశాస్త్రీయధర్మానుష్ఠానే పంచరా
త్రాదిశాస్త్రాభ్యాసవశాత్కర్మసు సంకరో భవతీతి తద్వన్నో నిషి
ద్ధస్తే అసంకరేణ జాగరూకతయాఽనుష్ఠానేఽపి తాదృశపాంచరా
త్రాదిశాస్త్రాస్త్వగ్రస్తబుద్ధిమనోఽపి అనధికారిణ ఇతి తేషాం పరిసం
ఖ్యా యుక్తా — తథా చ వైఖానసానాం సర్వథా పంచరాత్రం శా
స్త్రమనపేక్షితమితి సిద్ధమ్.

యద్యపి ...

...సానాం వైఖానసమన్త్రకల్పజ్ఞానం సము
ః వైఖానసాపేక్షిత వైఖానసశాస్త్రాది
కం వైఖానసానామితి మంత్రకల్పవిచక్ష
యుక్తమేవ అత ఏవ వైఖానసే శాస్త్రే
ఋత్విగాదిలక్షణ ప్రకరణే "వైఖానసేన
క్తాన్ విప్రాన్ వేదవిదః శుద్ధాన్ శుద్ధి
యస్సంపన్నాన్ సుమనస్కాన్ అర్చ

క్తైః, అస్సూయశ్చ సేవ్యశ్చ నిత్యయుక్తైః స్వకర్మసు పాత్రివ్రాం విధి
మాస్థాయ గీతః సంకర్షణేన యః ఇత్యాదినా అవిశేషేణ సర్వేషా
మర్చనాదికం పంచరాత్రోక్తమార్గేణ కర్తవ్యమితి చేదితమ్ నాత్ర
స్వచిత్స్వాత్ర కారనియమాదిః ప్రదర్శితః అన్యేషాం సూత్రనిష్ఠానాం త
స్మిన్ చాస్త్రే తదన్వయః ఋషిభిః సూత్రకారైశ్చ ప్రత్యుక్తి క్రతిపా
ద్యతే నిషేకాదీంశ్చ సంస్కారాన్ సూత్రోక్తాంశ్చ సమాచరేత్
పంచరాత్రోదితాన్యపి యైః స్వవంశ్యైరనష్ఠితా, వైఖానసకులే

స్మృతియామాం మనుస్మృతిశాస్త్రచన్ద్రికాయాం క్షుణ్ణ"మితి.

తతః వైఖానసకులే జాతః పంచరాత్రేణ దీక్షితః, ఇత్యాద్యన్య సంహితావచనపూర్వార్ధం వైఖానసానాం పంచరాత్రదీక్షాప్రత్త్యే ప్రమాణయన్ తిప్పాచ్ఛ్రీపాంచరాత్రిను వైఖానసకులోద్భవైః గ్రాహ్యం తదుక్తమార్గేణ వస్తవ్యం మోక్షకాంక్షిభిరితియదత్రేఖిత్ తదపి సాంప్రదాయికవిజృంభితమ్ వచనస్య తాదృశార్థకత్వాభావాత్ ఏతద్వచనమాగనసంహితాయామేకోనవింశాధ్యాయే వైఖానసకులే జాతి పంచరాత్రేణదీక్షితో న సంజాతః స వై దేవలకః స్మృతః" ఇతి దృశ్యతే అయమర్థః—యః వైఖానసకులే జాతః యశ్చాన్యకులేజాతః పంచరాత్రేణ దీక్షితః ద్వావేవ భగవద్యజనే అధికారిణౌ భవేతామ్ యః అన్యకులోద్భూతః పంచరాత్రేణ న దీక్షితః యశ్చ వైఖానసకులే న జాతః స వై దేవలకః స్మృతః ఇతి వైఖానసకులే జాతః పంచరాత్రేణ దీక్షితః వైఖానసకులే న జాతః పంచరాత్రేణ న దీక్షితశ్చ భగవన్తమారాధయేచ్చేత్ వై దేవలక ఇత్యర్థాంగీకారేపి వైఖానసానాం పంచరాత్రేణ దీక్షితత్వే దేవలకత్వమేవాభిహితమితి మమైవ సాధకమిత్థం చ ఇదం వచనం లిఖితవతి స్తవాశయం న జానీమః.

వస్తుతస్తు వ్యామోహానార్థమిద వచనస్యాస్య పూర్వార్థమాత్రం లిఖితవానిత్యాస్తామిదమ్.

...తు శ్రీయిన్యైశ్యేరితత్వాది భగవద్వచన
...బోధకః అపితు భవిష్యకాలోక్తదిశా వై
...త్రాలకోంగ్బహు అర్థాన్తరవాచకః వైఖానస
...వైఖానసముఖైః పూర్వం విష్ణోర్వాణీస
...ణః ప్రాహ వేదేభ్యః సారముత్తమము,
...సమజ్ఞాధికారాదివాక్యసిద్ధమ్ బ్రాహ్మణ
...యాజమాన్యాదిద్వారేత్యాదికం సర్వము

పరన్తు ఆన్యామేవానసంహితాయాం షోడశాధ్యాయే న దీ
క్షా న తపః కర్మ నాస్తి ముక్తిప్రతికర్మణ ఇతి వైఖానసానాం పంచ
సంస్కారాదికేషాసిద్ధేః వైఖానసానాం పంచరాత్రాదిమార్గేణ స
ర్వథా దీక్షా న సంభవతీతి,

ఏతేన పంచసంస్కారరూపాణి కర్మాణి మోక్షకాంక్షిభిః అను
ష్ఠేయానీతైస్సర్వైరితి ప్రాహుర్మహాషయః ఇతి లిలిః పరం యుల్లిఖి

...షి మహర్షిభిః వైఖానసాఘర్ణైర్న పంచసం
...త్వాత్ పను కాపాదిపంచసంస్కారక్రి
...ః ధార్యాణ్యేతాని చిహ్నాని ఇదన్యేషాం
...షిద్ధాన్యేవ పంచసంస్కారాదీని కర్మాణి భగ
...తి.

... వైఖానసే శాస్త్రే సూత్రకారాః (ప్రచ
...స్తే సుదర్శనం ధారయేత్ రవిచ ఇతి
...నాస్తి వాక్యే సూత్రకృతో న్యాసము
... వక్తవ్యం ధారయేదిత్యసంగతమ్-స్పష్టము
...నిషిద్ధ్యపి ఇతి తచ్చాసాధు న హి వైఖాన
...ణే హస్తే సుదర్శనం ధారయతి గవిహ
...తి భగవతా విఖనసా సూత్రితమ్ న హ
...త్రకారా వైఖానసానామ్ మరీచిప్రభృతి దీ
...త్వాదిక మేవ న సూత్రిత్వమపి కిం తు సు
...సుదర్శనః ధారయత్యాదికం వైఖానస
...ంహావాజపేయయాజిభిః ప్రణీతేఽర్చనాస
...తే తథా హి:— తత్ర తృతీయఖండే (బ
...మృత్యై ద్వారద్వారసీతి శిరోభిమృశ్య శిఖే
...నారాయణ ఇతి సర్వత్ర రక్షాం కృ

తాపశైత్యప్రసనివార్యమితి కథం తాపగ్రహణకాలే అత్ర సుదర్శనము ద్రాధారణం న్యాసరూపమేవ అతో ధారయేదితి నాసంగతమ్.

ఏతత్ప్రధాన్యగ్రన్థమూలభూతే కాశ్యపీయే జ్ఞానకాండే ఏతమేవ బ్రహ్మన్యాసం ప్రకృత్య దేవానామాయుధానీతి కవచం ధరిత్వేతి ప్రవచనాన్యాసః ధార్యత్వేనాభిహితః అత్ర ధారణం న్యాసరూపమేవేతి భవతాపి వక్తవ్యమ్ అన్యథా తాపనిష్టలోహాదినిర్మితకవచస్య పూజకేన శరీరే ధార్యత్వప్రసక్తిః.

కించ ఏతైరేవ భాష్యకారైః విఖనసూత్రభాష్యే నిత్యార్చనాప్రకరణే ఇమమేవ బ్రహ్మన్యాసముపక్రమ్య సుదర్శనమితి దక్షిణేభుజే సుదర్శనం పాశాయమితి వామే శంఖం చ న్యస్యేతి ప్రణీతమ్ తథా చ ధారణన్యాసయోః పర్యాయత్వమేవాత్ర వైఖానసగ్రన్థకారాణామితి అతో ధారయేదితి సంగతమేవేతి తథా చ త్వదుక్తదూషణానవకాశః న హి వేదాన్తేఽవ్యక్తోపనిషది వైఖానసాస్తప్తచక్రాదికం బిభృయురితి శ్రూయతే ఇత్యాస్తామిదమ్,

యదపి భృగుప్రోక్తే పురాతంత్రే షష్ఠాధ్యాయే సమారోపమితి ప్రతిజ్ఞాయ—

...సై సుదర్శనముద్రాం ధారయతి రవిప్ర
...నూర్యోసీతి దక్షిణే నేత్రే చంద్రోసీతి
...ర్ధక్షిణవామయోః సూర్యాచన్ద్రమసో
...నేం యజ్ఞం బ్రహ్మాణం దేవన్నిత్యం
...స్మిన్నితి బ్రహ్మణం స్మృతి ఏవం వడం
...ర్యాసఘటకస్య సుదర్శనముద్రాదిధారణ
...క్ష్వపిచంద్రసూర్యమండలాంకన్యాసానాం

"అతః పరం ప్రవక్ష్యామి దీక్షా కాలంవినీయతే చైత్రాదిత్రయ మాసేషు బ్రాహ్మణస్యవిధీయతే ఆషాఢత్రయమాసేషుక్షత్రియస్య విధీ యతేజ్యేష్ఠాత్రయమాసేషు వైశ్యానాన్తువిధీయతే పౌషాదిత్రయమాసేషు శూద్రాణాన్తు విధీయతే అథ (వా) ద్వాదశమాసేష్విష్టమాసే తదా చరేత్ చాతుర్వర్ణస్య జాతీనాం కాలాపేక్షా న కారయేత్ రాజా భిషేకదీక్షా చ ధ్వజారోహణాన్తి చ సంవత్సరే చ నృపతేకేణా స్నానకర్మణి సంవత్సరం తథామాసం పక్షం భార్గవకర్మసమ్ లభిం

...కరణమేవ చ ఏవమాద్యాన్తు తత్కాలే
...ష్ఠ్రితసంబంధో న నిమిత్తం పరీక్షయేత్
...పరిగ్రహే పుమాన్ నారీ చ దీక్షయా
...తిలోమానులోమాశ్చ చేలనాచేలనాస్త
...హ్యష్టాక్షరప్రదో భవేత్ నవమే బ్రా
...ం తథా వైశ్యస్య పంచమేఽరుర్యాచ్చా
...ర్పయిత్వా తు తత్ర ప్రతిసరం తథా అ
...ం ప్రవిశ్య చరేత్, బ్రాహ్మణో ముండి
...లమ్ వైశ్యస్య ద్వ్యంగులం వాపి శూ
...ంగులం వాపి దన్తధావనమాచరేత్,
...మహ్యహ్ని క్షితం చరేత్ స్నానం
...డం చ ధారయేత్ గురుం ప్రదక్షిణ
...ఉపాసీత సద్భావాత్ శ్రవణాభ్యాం
...జానుభ్యాం పాదసాష్టాంగముచ్యతే పూ
...కౌతుకబన్ధనమ్ అగ్నికుండం తతః కృత్వా
...నాగోత్రాణ పుణ్యాహ దీక్షా కాలః
...ండం చ ఆచార్యశ్చైవ చ, తతో
...వా విధానేః సోమవేదో పలిప్తైవ వి

దర్శనమ్ పత్న్యై తు శంఖం బిభృయాదితి వేదవిదో విదుః ధారయేద్వి
ష్ణుభక్తస్తు చక్రమేవ చ దక్షిణే వామే శంఖం ధారయేద్వై వైష్ణవం
పదమాప్నుయాత్ సద్యః ప్రతిసరం బద్ధ్వా పుష్పాంకురం సమర్ప
యేత్ అఘారం విధివత్కృత్వా శూద్రాదీనాం స నా తదా కుంభ
పూజాం సమాసాద్యమూలమంత్రత్రయం జపేత్ శతమష్టోత్తరం హు
త్వా వైష్ణవం చ యజేత్క్రియాత్ పూర్వం తు మన్త్రముచ్చార్య
ద్వాదశైరాజ్యసమిద్భిస్తథా అన్నమాజ్యం చ లాజం చ తిలం హుత్వా
పృథక్ పృథక్ అష్టోత్తరశతం తతో హుత్వా హుత్వా పూర్ణాహుతిం పూ
ర్వవత్ ప్రభూతం చ నివేద్యైవ పాయసాదినివేదయేత్ ఆచార్యమభి
పూజ్యైవ వస్త్రాన్నాదిభిర్నైః పదం స్పృష్ట్వా నమస్కృత్య ప్రాఙ్ము
ఖో వా ఉదఙ్ముఖః శిష్యదక్షిణకర్ణే తు పూర్వం గురుపరంపరామ్
పూర్వం మన్త్రం ద్వయం నామ ద్వాదశం నామముచ్చరేత్ స్త్రీణాం
తు వామకర్ణే తు మన్త్రముచ్చారయేద్బుధః, ఆచార్యమభిపూజ్యైవ
వస్త్రాభరణభూషణైః దత్త్వా దక్షిణాం దద్యాద్బ్రాహ్మణాన్ భో
జయేత్సుధీః పుత్రమిత్రకలత్రాద్యైః భోజనం సమ్యగాచరేత్ ఏవమేవ
ప్రకారేణ దీక్షా కాలశ్చ ఉత్తమః, తతః ప్రభృతి దేవేశమర్చయిత్వా వి
ధానతః శూద్రస్త్రీప్రతిలోమా ద్వైనికారాకారం తు చార్చయేత్,
ఇహలోకే సుఖం యాతి పుత్రమిత్రకలత్రకమ్ అన్తేషు చాగమత్సర్వం

మ ప్రత్యఙ్ముఖం దేవం తత్పూర్వే గ్నిం ప్ర
ం సంస్థాప్య ఆచార్యం చ ప్రదక్షిణమ్,
ణాయామత్రితయం చరేత్ ఆచార్యమభి
దేవస్య పురతః స్థాప్యశిష్యాణాం గు
నామం చ నిత్యకర్మ కర్తవ్యః తస్మాద్దా
త్రం ప్రశస్యతే శుద్ధి పుణ్యాహఘోషేణ
ణే తు భుజే విప్రో బిభృయాద్వై సు

తానాం పురాతన్త్రే అష్టాక్షరదీక్షా నామ షష్ఠోధ్యాయః, ఇత్యుపన్య
స్య తన్నిర్వచన ధర్మసంబద్ధం శబ్దానుశాసనవిరుద్ధం కేనచిత్కల్పితం భ
గినా తస్మాదాచార్యేణాచార్యకానుకూలతయా మిథ్యయా భగవద్భ
గుర్వీణీతి త్వేవ లిఖిత్వా ప్రకాశితమ్ పూర్వోత్తరాధ్యాయశూన్యత్వాత్
ఏతస్య ధ్యాయస్య వైఖానససేవ్యమనలభ్దేః భాష్యకారాదిభిరను
దాహరణా ద్వైఖానసశాస్త్రవిరోధాచ్చ — తదేతత్సమ్యగుపపాద
యామః —

...వత్సాద్యాసు దీక్షాకాలం విధీయతే, చైత్రా
...ప్రధియాతే అపాపత్రి సుమాసేషు తృతీ
...యమాసేషు వైశ్యానాం తు విధీయతే,
...దాణాం చ విధీయతే ఇతి య త్తదసంగ
...గాతి । ప్రతిజ్ఞాయవిధియత ఇత్యుక్తమ్—
...వికేవబోధకో నిర్దిష్టః— నాత్ర దీక్షా
...: కర్మణి ప్రత్యయాత్పరేణతిజా కర్మణో
...ర్థకపదపరోద్దేశస్య అసంగతత్వాత్ । ప్ర
...ధమా స్తర్హిస్మ వికదేనఅవశ్యం భవిత
...తిభిన్నం పదమ్ — తథా సతి ఆకః ప
...ధీయతే ఇతి వాక్యార్థః స్యాత్ తథా సతి
...తత్ప్రతిజ్ఞాయామసంగతత్వాత్ ఉత్తరవా
...త్సాదికాలం దీక్షా విధీయతే ఇతి లిఖిత వ్యే
...యదితు దీక్షాకాలస్యోత్తర వాక్యానుగో
...తి ఏకమేవ పదమ్— ప్రథమార్థే ద్వితీ
...ప్రవత్సాదిమిత్యలిదపంగతం స్యాత్ అ
...మాసస్యత్రిత్వం కథమ్ ఏకత్వాత్ ఆది
...భాప్రపదరూప రూపత్రియబోధకత్వం న
...త్యత్రాపి ఏతే దోషాః అన్యత్రబోధ్యప
...ప్యత్రయుక్తోపి స్యాదితి హ్యభిధానవి

తత్ తతః చాతుర్వర్ణ్యస్య జాతీనాం కాలాపేక్షాం సకారమేవేతి అ
పి జాతినిష్ఠచాతుర్వర్ణ్యస్యైనాం కాలాపేక్షాం స్వతస్సిద్ధత్వేన కాలాపే
క్షాం న కారయేదిత్యసంగతమ్ నానేన విప్రాదివర్ణచతుష్టయస్య దీక్షా
కాలో న పరామృశ్యతే ఇతి భవదాశయః సత్యతి

"రాజాభిషేకదీక్షా చ ధ్వజారోహణశాన్తి చ సంవత్సరే చ
నృపతేర్జీర్ణసన్ధానకర్మణి సంవత్సరం తథా మాసం పక్షం భార్గవద
ర్శనమ్ తిథివారం తథా తారం యోగం కరణమేవ చ ఏవమాద్యా
స్తు తత్కాలే సర్వకర్మసు సువతి నాస్తి నక్షత్రసంబంధో న నిమిత్తం
పరీక్షయేత్ ఇతి అత్ర రాజాభిషేకదీక్షా చేతి విభక్తివచనవ్యత్యయో
భంగః, ధ్వజారోహణశాన్తి చేతి లింగవిభక్తివచనభంగః సంవత్సర
మిత్యాదౌ ద్వితీయాస్తసంవత్సరాదిపదస్యాన్వయయోగ్యపదానిర్దేశః,
కథంచిత్ప్రథమాన్తత్వే ఏవమాద్యా ఇత్యనేనాన్వితానాం వత్సరాదిప
దానాం క్రియావాచకపదాభావేనాన్వితార్థబోధకత్వం చ దోషాః-
యదితు ఉత్తరవాక్యస్థపరీక్షయేదిత్యనేనాన్వయం బ్రూషే తదా నా
స్తి నక్షత్రసంబంధ ఇత్యస్యాన్వయాభావః యదితి యతో హేతోర్నా
స్తి నక్షత్రసంబన్ధః తత ఏవమాద్యాః నిమిత్తం న పరీక్షయేదితి వాక్యా
ర్థం బ్రూషే తదా అద్యశబ్దస్య లింగవ్యత్యయః నిమిత్తశబ్దస్య వచన
వ్యత్యయశ్చ దోషః నక్షత్రసంబన్ధో నాస్తీత్యేతదప్యసంగతమ్ య

...ధయతి ఇతి తజ్జస్తద్దాస్వయః కర్మవాచ

...నాం సేషు ఇష్టనామ్నే తథా చ రేదితి లిఖి
...ల ఏవ తస్యైవ పూర్వం ప్రకృతిత్వాత్
...జరణశబ్దితానుష్ఠాన సాధ్యత్వమసంభవి-
... పేక్షిత కర్మానభిధానమితి హేయమే

... — పుమాన్నా
రీ చ దీక్షాయామైహికాముష్మికం భవేత్ ఇతి అత్ర పుమాన్నారీ చ
దీక్షాయాం సత్యామైహికాముష్మికస్వరూపసంభవేదితి వాక్యార్థో౽
సంగతః ఐహికాముష్మికే హి ప్రీహితే విషయౌ. తౌ పుంసో నార్యాశ్చ నతు
తద్రూపత్వమితి. అత ఇదమసాధు- ఉక్తః ప్రతిలోమానులోమాశ్చ చే
తనా చేతనాస్తథా ఇతి దీక్షాయాం ఉచేతనస్య ఘటపటాదేర్నాధికారో
ఽత్రేతి స్పష్టం.

...దేవ సప్తమే తృతీయం తథా వైశ్వ
...తదినే తథా" ఇ అత్రపూర్వోక్తే తైరా
...తః భక్ష్యభంశః క్రియమిత్యత్ర చ
...నాం విశేష్యదనిర్దేశాభావః కు
...ధానమ్ "ఉదిన" ఇతి వైయాక్య ని

...తు తత్ర ప్రతిసరం తథా అథవా
...చ రేత్" ఇతి ఉత్తరత్ర కుంభపూజ
...ప్రతిసరవిధానం వై ఖానసశాస్త్రవి
...కుంభపూజానన్తరమేవ ప్రతిసర
...రం తథైవాత్ర క్రియావాచక దాని
...ప్రతిసరబన్ధబోధనం చ దోషః

...వాపి తృతీయం చతురంగులమ్,
...దస్య ముఖస్య స్తోకమ్ అథవా ముంజి
...అత్ర బ్రాహ్మణో ముండితో వాపి
...ర్యాత్ షణ్ణవత్యంగులపరిమాణ ము
...నా చతురంగులపరిమాణమాత్రవ

పూర్వే ప్రతిసరే హీనే సద్యః కౌతుకబన్ధనమ్ ఇతి యత్తద
స్యసంగతిమ్ అథవా సద్యః కాలేతు అంకురం ప్రతిసంచరేత్ ఇతి స
ద్యోఙ్కురస్య ప్రతిసరస్య చాభిహితత్వేన పునః ప్రతిసరబన్ధనకథనస్య
పునరుక్తత్వాత్.

తతః నానాగోత్రాణాం జపార్థం నామ ఉచ్చాకాలస్సైవ తు
ఇతి అత్ర ద్వితీయాన్తనానాగోత్రశబ్దస్య యోగ్యపదాన్తరనిర్దేశా
భావేనాన్వయో దోషః.

తతః గోమయేనోపలిప్యైవ పిష్టాన్నాద్యైరలంకృతమ్ పశ్చి
మే పార్శ్వకం దేవం తస్యాగ్రే ఽగ్నిం ప్రకల్పయేత్ ఇతి అత్రాలంకృ
తమిత్యస్య విశేష్యపదానిర్దేశో దోషః

తతః "తస్యాగ్రే కుంభం సంస్థాప్య ఆచార్యం చ ప్రదక్షిణమ్,
ఉత్తరాభిముఖో భూత్వా ప్రాణాయామత్రయం చరేత్" ఇతి అత్ర కుం
భస్థాపనాచార్యప్రదక్షిణయోః కర్తృభేదో దోషః ఆచా
ర్యకర్తృకత్వాత్ కుంభస్థాపనస్య శిష్యకర్తృకత్వాదాచార్య ప్రద
క్షిణస్య.

తతః "దేవస్య పురతః ప్రాక్స్య శిష్యాణాం గురుపీఠే" ఇతి

...బదతి ...స్య వా దక్షిణ దనాహం
...గులమిత్యత్ర విశేష్యానిర్దేశః శూ
...వ్యత్వే తిదర్థం దేవానాం ప్రియ ప
...శాస్త్ర హే.

...త్వా సాష్టాంగేన నమస్కృత్య ఇ
...ధకక్రియా వాచకపదానిర్దేశో

అత్ర స్థకేత్యతి ల్యబన్తనిర్దేశః శిష్యాణామితి షష్ఠ్యన్తనిర్దేశః గురుదీక్షా
యా మితి వక్తవ్యే గురుదీక్షితే ఇతి గురుపదోత్తరం సప్తమ్యా యథ శి
ణాం దీక్షిత ఇత్యన్యథానిర్దేశశ్చ దోషః.

తేషాం చ గోత్రానామం చ దీక్షాకర్మ కరిష్యతి శిష్యాదానా
వ నులోమానాం గురోర్గోత్రం ప్రశస్యతే" ఇతి అత్ర కర్త్రుపాంచకప
దాం. దేశః, నామం చేత్యాదనన్తనామపదనిర్దేశః, కరిష్యతీతి ల్యబన్త

ఇతి విహితస్యాగ్నికల్పనస్యాభావం పతిపత్త్యాతేతి పురస్సరం చ దోషః, న చ పూర్వవాక్యే కల్పనశ్చేదాగ్నివిధావ మాత్రమాత్రత్వాభావ స్యాద్యాగ ఇతి వాచ్యమ్ తత్పూర్వం కుంభం సంస్థాప్యేత్యాదినా కుంభపూజనాదివిధానస్య అసంగతత్వప్రసంగాత్ శూద్రాదీనాం న హ్యాలిఖితి స్త్రీలింగచ్ఛన్దేన దీక్షాయామేవ పరామృశ్యమానతయా శూద్రవిషయతాయాః ప్రసక్తేస్తథాత్వాభావే ప్రకారాన్తరకల్పనాభావాదోషః,— న చ శూద్రాదీనామప్రకృతత్వమితి వాచ్యమ్ శూద్రాణామనులోమానాం గుర్వోర్గోత్రం ప్రశంస్యతి ఇత్యనేన తేషామపి ప్రయోగే పాఠాత్— కుంభపూజాం సమానాద్యేతి నిర్దేశోఽప్యసాధుః కుంభపూజాయా మూలమంత్రత్రయజపానుష్ఠానదేశత్వాసంభవాత్ కుంభపూజాస్థానం హి జపానుష్ఠానదేశః, న తు కుంభపూజాపి యది తు సమానాద్యేత్యస్య ప్రత్యేకాన్వయః తదా తత్పూర్వం కుంభం సంస్థాప్యేత్యనేన విహితస్య పునః కథనం దోషః న చ తత్ర తత్స్వరూపనిర్దేశః అత్ర తు ప్రక్రియానిర్దేశ ఇతి విభావయితుం శక్యమ్ తథా ప్రక్రియాయా అనుపదేశాత్ అతోఽయమసంబద్ధప్రలాప ఏవేతి,

ఇతి, పూర్వన్తు స్త్రియముద్దిశ్య ద్వాదశైర్నామభిస్తథా అనన్తాయై చ లక్ష్మ్యై చ శివమ్ పాత్రా పృథక్ పృథక్ అన్నమాహుతిః కృత్వా హవిషా [illegible] పూర్వవత్ పఞ్చాతం చ నివేదయేత్ [illegible]

...ప్యాంకురం సమర్ప్య మేత్, విధివత్ (౨)
...ం శుభప్రాణాం సమాప్య మూల
...ర్వ ప్రతిసరే హీనే సర్వః కౌతుకబ
...స్య విహితస్య పునః కథనమ్— అథ
...త్రాదినా విహితస్యాంకురార్పణస్య చ
...ం దేవం తమ్ప్రార్ప్యేష్టిం ప్రకల్పయే"

స్తదార్వాంశేన మనిర్దేశః, లాజ్యటలిత్వ శ్రుతిశబ్దప్రయోగశ్చ దోషః కిం
చ శిష్యస్యాపి తన్మాజ్యాదిద్రవ్యవతే హోమద్రవ్యత్వమూచష్టే హస్త
హస్త శాస్త్రం పాపస్య ప్యాశమన్నాజ్యాదివద్ధోమన భస్త్రీభూతత్వ
సతి తేషాం దీక్షేతి దీక్షావిధానకశాస్త్ర సూత్రా పామంజస్యమ్ "భృ
గుః కపిలాదితి శ్రుతిప్రతిపదితకవనపాడింప్యశాలినో భగవతో బ్రహ్మ
పుత్రస్య మహర్షేః భృగోంప్యతాద్యక్రగ్రన్థాభావకర్తృత్వమూలోపి
వాణ కరః కుల ఇతి శ్రౌతే స్పిదనీయహి అన్నహోమం ...

సే శ్రీకృష్ణభక్తియే

...ంగత, యద్వాదశ్యాం ...నా మేన వ
...పిండదానరూపో ధ వేదితవ్యమర్థం వివే
...కర్త్యేతి.

...క్త్యేత షష్ఠ్యగస్త్యానుశేషనః పాదౌ ప్ర
...వానిర్ణయమ్మ్యః, ఇతి అత్రి వాక్యార్థాప

...పూర్వం గురువరం పరామ్ పూర్వం
...నామముచ్చరన్ స్త్రీణాస్తు వామక
...ప్రథ ఇతి అత్రి గురుపరం పరాపద ప్యాచా
...వ్యాచీనః పరిభాషి...య నిర్దేశేనాప్య
...వ్రజలేపాయితమ్ మ వృద్ధిత్యానేన నా
...తత్ప్రీ నావతి యా పరాధీన తేష్క్యన్యథా
...స్వరూపలితదం గాదీనామవిధానేకోపస్థ
...పతిల్పి రియాగాదీనామధికానాత్ ది
...పతి. అద ప్రతనామాడిపరిశేషత్ అన్నం
...పునరాచార్యపూజనదక్షిణా దానభోజ
...మేసైవ దితావాలస్చే తత్త్వః, ఇతి దీ

అథ యదాహ తదాచార్యానధికారేఽపి ముద్రాధారణకర్తృక
కాంక్షితవిధిం వక్ష్యే ...కం విష్ణువాపురా, అప్ప్రి ... వాచ్య సర్వే
షాం భుక్తిముక్తిఫలప్రదమ్ పుణ్యక్షేత్రే పుణ్యవారే చ పుణ్యలగ్నే వి
శేషతః సర్వాభీష్టఫలేప్సూనాం వైష్ణవం బుహుముచ్యతే అనిశం భగ
వద్ధ్యానమనుష్ఠాయ ... విష్ణు ...స్యైతు యుక్త్వా స్యాదై వైష్ణవం గు
రుమాదిశేత్ గురుం ప్రణమ్య విధివద్వ ... అభిమానవః విష్ణుపూ
జాం ప్రకుర్వీత పక్వాన్న ...పి పూజయేత్ కుంభస్య స్థాపనం వక్ష్యే
కలశైర్ద్వాదశైః సహ తైః కుంభంచ కలశాన్ నవవస్త్రేణ వేష్టయేత్
కుంభే నిధాయ రత్నాని కలశేషు విధానతః విష్ణోరగ్రే శుచిభూత్వా
స్థండిలం కల్పయేద్బుధః తతః స్థండిలమధ్యే తు నిధాయాగ్నిం సమిద్ధ
యేత్ ...స్తరణాద్యభాగం ... కృత్వా నిరతమానసః తత ఆవాహనం
కృత్వా విష్ణోర్ద్వాదశనామభిః ... త్రితి పుంసూక్తే
న చ మన్త్రేణ విష్ణుసూక్తం తతో హుత్వా వైష్ణవం పంచవారుణమ్
తత ఆజ్యేన జుహుయాత్పరమాత్మమన్త్రకైః అష్టోత్తరశతం వాఽ
థ అష్టావింశతిసంఖ్యయా ... చక్రాదిదైవత్యం జుహుయాద్గురుః అ
ష్టోత్తరశతం హుత్వా ... పూజయేత్ శంఖచక్రే సమా
దాయ సముద్ధృత్య యథావిధి. తస్మిన్నగ్నౌ చ సంతప్య గృహీత్వా
నాభినా గురుః శిష్యస్య ...

జీవా౽పసంహృత్వా న తు దీక్షస్వ
క.

నే దిక్ష్మాం శోపాః ప్రదర్శితాః వరి
ప్ప్యాః ఇతి తథాచా మధ్యాయ, కే
వైఖరకేణ పండితమానినా ప్రామాణ్య
అల్పమారోప్య లిఖితత్వేన ప్రత్యుక్తేతి

చార్యం పూజయేత్పశ్చాచ్ఛిష్యః శక్త్యనుసారతః గోభూతిలహిరణ్యా
ద్యైశ్చాచార్యం తతో౽పయేత్ ఆచార్యసన్నిధౌ స్థిత్వా ప్రణమ్య విధి
వత్తథా వదన్న పాణినాచ్ఛాద్య పకాశే నివసేద్గురోః క్షేత్రరం ద ని
ధివదాచార్యః శిష్యస్తాదిశేత్ భుక్తిముక్తిప్రదానార్థం తారకబ్రహ్మ
సంజ్ఞికమ్ శిష్టః ప్రసాదాత్ హంసా భుక్తిం ముక్తిం చ విన్దతి యావచ్ఛ
రీరపాతా న్నమాచార్యమపి విశ్వసేత్ ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తా
యాం సంహితాయాం మన్త్రాధికారే ముద్రాధారణవిధానాం మైకోన
సప్తతితమోధ్యాయ ఇతి.

...న్యోత్తరాధ్యాయశ్లోకస్య తేన తో దా
...పసుతా తాగ్ర్యాధికారకో తేవ్యభావేన
...నాపి లబ్ధవర్ణేన వైఖానససంహితా దిషు
...స్వీకృతిప్రచుర బోధకాదివచనైః స
...యే అవశ్యత్వమాలోచ్య ప్రతీకృతి
...పాదయామః —

...ష్యేతి ప్రతిజ్ఞానమ్ అనేన చరిత్రకస
...ర్యస్థానాదిషు ఏం వక్ష్య ఇత్యేవార్థః
...ప్రయోగవిధిః యది తు భావే నిష్ఠా
...ద్దస్య దారకరణపరత్వ విభాజయేత్
...మ క్తి శైలీ,

...ఇత్యేవాపి న వైఖానసార్ష శైలీ సును
...ప్రయోగవిధిప్రకరణే విష్ణుప్రోక్తం యు
...యః పఠస్తు! మన్నారాయణప్రతిష్ఠా
...దిప్రయోగవిధి ప్రదేశేషు ఇత్యర్థా
...వా ఇతిసల్ — సూత్రే భగవతా వి

ర్చకర్మకేచిదావాచకపదాభావాదిత్యాశంకేన నాస్త్యర్థాంతరపరం చ దో
షః న చోత్తరవాక్యేనాన్వయః అన్వయానుభావకపదాభావాత్.

తతః అనిశం భగవద్ధ్యానపరానుష్ఠానః రామానుజమ్ విష్ణుదాస్యేచ
యశ్చ స్వాద్వైష్ణవం గురుం విశేత్ ఇతి. భగవద్ధ్యానపరితి ధర్మ్యవా
చకపదస్య గురుకేవలార్థతయా నిర్దేశో దోషః గుర్వపి భగవద్ధ్యానపరి
తి బహువ్రీహిరాశ్రీయతే తథాపి న హ్యేవమార్షీ శైలీ అపి కేవలం
నిర్దేశశ్చ దోషః. అత పూర్వోక్తస్యవిశేషాపేక్షబోధకస్య పదాశ్రయ
ణాద్యర్థస్యాస్య సంభవాత్.

తతః “గురుం ప్రణమ్య విధివద్గ్రసేనియుక్తమానసః. విష్ణుపూ
జాం ప్రకర్తుం పశ్చాదప్యపి పూజయేత్ ఇత్యాపి న సమీచీనం త
దర్శ శైలీవిరుద్ధం చ న హి కుత్రాపి పర్యాప్తానాం పూజసాధనత్వం
స్మృతిమ పర్యాప్తాని నివేద యదిత్యేవం హి స్మరంతి.

తతః కుంభస్య స్థాపనం కర్తవ్య కలశైర్వాసైః సహ తతః కుం
భం చ కలశాన్ నవనస్య గ కేషయేత్ కుంభేధాయ రత్నాని కలశే
షు విధానతః విస్తారగే కుంభార్చనాద్య స్థండిలం కల్పయేద్బుధః ఇతి
అ తేదం బోధ్యమ్ తథను చ కాంకలిపిత కర్తవ్య ఇతి ప్రతిజ్ఞాయాం
చాన్యపరిణా భగవద్బలి కుంభార్చనం చాభిధాయాన నరం వ కవ్యా

...హా పురా బ్రహ్మ దేవపూజనమాలయే
...ద్యదివచనాని విఖనో బ్రహ్మోపదిష్టత్వా
...రిష్ఠత్వేప్యపి, ఇత్యాచష్టే భృగుః—
క్రియావాచద"మిత్యాదివచనాన్యేవో
...త్ర్యమూనతా కేనచన్నిందితమాసినా

...వాకే చ పూర్వోక్తే విశేషతః సర్వా
...యచ్ఛతే" ౹౹ ౩ అత్ర పూర్వవాక్యే ౹౹

ని అంకురార్పణపురస్సరం జ్ఞానయాగో నాదిన్యాసభిన్నాయ కుంభపూజ
నవిధిగుప్తత్వాత్ తతోఽపి కుంభాదారాధనేష్వస్త్రేష్టసంస్థాపనత్వేన సం
గ్రహణతో యపూర్వణకార్యాంశతాదిసంక్షేపణాని అవశ్యం పూర్వం వ
క్తవ్యాని— అనేకధాయ ఆవాహ్య ప్రాప్యకుంభనవవస్త్రవేష్టనాన్నిషే
ధతో అభిహితే తథా చ ఇమాని వాక్యాని కేచిద్వ్యాఖ్యాంతి కుంభస్య
సవిధ్యాన్యథేష్ణేన కల్పితానీతి కించ కుంభాదిషు రత్నాదివిధానాన స్వయం భ
గవదావాహనపూజాదికమసిద్ధ్యర్థం స్థండిలాగ్నికల్పనాభిధానం చ దోషః.
నచోత్సవకల్పనదిశా కుంభాలంకారవిధానాన స్వాహాకారముపదిశ్య తదనంత

ఇతి ఆవాహనం కృత్వా విష్ణోర్ద్వాదశనామభిః తత్త్వాన్యక్షర హుతయోః కృత్వా వాహ్యదేవతానామపి శేషః ప్రతినిధిద్వయస్యాన్యత్ర వాహ్య దేవతాస్థానేష్వప్రతినిధి. శేషాణాం తత్తన్నామభిరతిరిక్తాని ప్రతినిధిని ర్దేశాభా వశ్చ దోషః న చానేన కుండకలశాదిష్వావాహనమితి శంక్యమ్ తద సంభవస్య పూర్వమేవోపపాదితత్వాత్ తథాత్వేపి దేవతానిర్దేశాభా వో మహాన్ దోషః కింబహునా తత్ర హోమ పాత్రేషు సమూర్త్యా హనజుష్టాకారస్వాహాకారాదినామనిర్దేశో మహత్తరో దోషః కింతా వతా తత్ర హోమ పాత్రేషు సమూర్త్యావాహనజుష్టాకారస్వాహాకారా దీనామనిర్దేశో మహత్తరో దోషః కించ పూర్వాగ్నవరవాజ్యహోమమం త్రానా (ప్రథమం వైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే) ఇదుహోమమిదా నాభిహిత ఇతి తద్విరోధః ప్రథమకాండ హోమానిర్దేశోపి ప్రత్యక్షవిరోధమావేశ యతి తతో వహ్నిం ప్రపూజయేదితి హోమానన్తరం వహ్నిపూజ నకథనమప్యస్య వైఖానసే శాస్త్రే హోమాదావేవ వహ్ని పూజాకథనాత్ తత్తదసమాధానాత్ వహ్నిపూజనస్య విహితత్వా చారాచ్చ.

తతః శంఖచక్రే సమారోప్య సమాధ్యాన్య యథావిధి తస్మి న్నగ్నౌ చ సంతప్య గృహీత్వా పాణినా గురుం శిష్యబాహ్వోర్ని వేశ్య అథ విధివద్విష్ణుసూక్తాద్యాచార్యం పూజయేచ్ఛ్రేష్ఠ్యాశిష్యః శ క్త్యనుసారతః ఇతి అత్రహోమానన్తరముపస్థాప్యమానస్త

...రిపుంఖ్యాస్య ప్రపత్త్యా అఘాంతిస్యాది
...పి భగవచ్ఛాస్త్రాద వైఖానస
... అఘాఃముఖదిశన్తి కింతు వైఖా
...భాగాన్త ఇత్యాద్యుపదిశన్తి తథా
... నాదిషు ప్రత్యాస్త్రీకృత కిమాభ్య
...సంజ్ఞితం పురస్తాత్తంత్రముక్త్వా
...త్యావ్యస్యపూర్తి ప్రకృత్యానుమ

హోమాదయః ద్రవ్య శంఖచక్రాద్యాదికముపన్యస్తమనూద్యతే నియమ
ద్ధిశ్చ అగ్నిగ్రహాణస్య కుంభావాహి దేవానాముత్సవాద్యావాహనాదే
శ్చ అభిధానాత్ అనిష్టానా వైఖానసశాస్త్ర పరికల్పితత్వమకామినాశ్య
భ్యుపగన్తవ్యమ్ అపి చ చక్రాద్యంకనమాత్రేచ్ఛ నాశేన న చ యథా
విధివాహ్యాన్ని వేశ్యాస విధివద్విషు సన్నిధా ఇత్యాదిసిద్ధవన్నిరేక
వ మంత్రోపి ప్రాప్త ఇతి వాక్యమ్ చక్రాద్యంకనస్య విధ్యన్తరసాపే
క్షత్వే కస్యాశ్చనపదేశాదతి దేశానుపపత్తే మన్త్రస్యాప్రాప్తేః ॥

వాపయిత్వాథ మన్త్రస్నానం సమాచరేత్ యజ్ఞశాలాం సమాగత్య సచ్ఛిష్యైః పార్థివో గురుః పుణ్యాహం వాచయిత్వాఽథ ప్రోక్షయే చ్చ భవ్యద్రవ్యమ్, కలశం తన్తునాబద్ధ్వా అద్భిః ప్రక్షాళయేత్తతః ధారా స్విత్యద్భిరాపూర్య గన్ధపుష్పాద్యలంకృతమ్ పల్లవాద్యైరలంకృత్య నవ వస్త్రేణ వేష్టయేత్ ధాన్యరాశిం సమాస్తీర్య తిలైరుపరి తండులైః త న్మధ్యేష్టదలోపేతం తన్మధ్యేస్థాపయేద్ఘటమ్ కుమ్భేఽమ్భసి సమావా హ్య [illegible]భూమిసహితం స్మరన్ పురుషం కపిలం చైవ సత్యం యజ్ఞాచ్యు తం తథా నారాయణం చానిరుద్ధం పుణ్యం చ పరితోర్చయేత్ అష్టకుమ్భాన్ త్సమావాహ్య అర్చయేదష్టవిగ్రహైః కుండస్య పశ్చి మే భాగే బింబం సంస్థాపయేచ్చ[illegible]ః అఘార్ఘ్యాన్తం పూజయిత్వా చ అద్భిః సమ్యక్ నివేదయేత్ కుండే త్వౌపాసనీమాగ్నావాఘారం ధి వద్యజేత్ పంచ[illegible]న్తిం తతో జప్త్వా నియమాన్నముపాదిశేత్ బద్ధ్వా ప్రతిసరం శిష్య[illegible] పరిషిచ్య చ పావకమ్ యద్దేవాది సకృద్ధుత్వా కూ శ్మాండం హోమమాచరేత్ శంఖచక్రచతుర్మూర్తిమష్టోత్తరశతం య జేత్ తత్త్వమస్మిం సముచ్చార్య శతమష్టోత్తరం యజేత్ ద్వాదశాష్టా క్షరాభ్యాం చ వైష్ణవాభ్యాం యజేచ్ఛ[illegible]మ్ దేవమభ్యర్చ్య యేద్వి ద్వాన్ [illegible]తిశేషం వ్యపోహ్య చ తతః ప్రభాతే సుస్నాత్వా శాలాం గత్వా తతో గురుః అగ్నిం సమ్యక్పరిస్తీర్య ద్వాదశాష్టాక్షరం జపేత్ [illegible]భిర్వైష్ణవేన సుహూయతామ్ శిష్యమంజలిసంయు

నత్ర సంహితాకర్త్రులి శేషముష్యజాగ్ర
నాహ సంహితాయాం స్ఫుటం తథా-
ంకనవిధి శృణు విష్ణుచక్రాంకితో మ
ఉసత్వా తం శిష్యాయ నాసచ్ఛి
లామలంకృత్య మధ్యే పదిం ప్రకల్ప
కుండం కృత్వా సలక్షణమ్ సచ్ఛిత్వం

క్త్రం భగవద్ధ్యా సంయుతమ్ లోకే శంఖచక్రే చ అగ్నౌ కించిన్ని
వేశ్య చ ఇతి జప్త్వా పవిత్రన్తే కించిత్ప్వా సమాచరేత్ చక్రమా-
దాయ హస్తేన ధారయేద్దక్షిణే భుజే ఆదాయ శంఖనాళం చ ధార-
యిత్వా భుజేతరే ధారయిత్వోర్ధ్వపుండ్రం చ తస్య నామ ప్రశం
సయేత్ జపేదష్టాక్షరం మన్త్రం శిష్యమధ్యాపయేద్గురుః గుర్వోః పరం
పరాం చైవ భగవద్ద్వయం తథా ఉపదేశేన మార్గేణ శిష్యమధ్యా
పయేద్గురుః పూర్ణాహుతిం తతో హుత్వా కలశానాహరేత్తతః బి-
బం సంస్నాపయేత్ప్రాజ్ఞః స్నపిత్వా వారిణా, అమ్భోనిషిక్తం తతో

యాగశాలామలంకృత్య మధ్యే వేదిం ప్రకల్పయేత్ ప్రాచ్యామౌపాస
నాగ్నిం చ కుండం కృత్వా సలక్షణమితి అసద్రూపపు తస్య శిష్యత్వా
సమ్యగాచ్ఛిష్యాయేతి శిష్యేషూక్తిరసంగతా యది తు అసతః పుత్ర
స్యైవేర్థః అంగీక్రియతే తదా అసతో హిరణ్యకశిపుప్రభృతేః పుత్రస్య
ప్రహ్లాదాదేః పరమభాగవతస్య ప్రహ్లాదనారదపరాశరపుండరీకవ్యాసా
మ్బరీష శుకశౌనకభీష్మదాల్భ్యేత్యాదినా గ్రహణమసంగతం
స్యాత్ క్రియాకర్మవాచకపదానిర్దేశాద్వాక్యార్థావర్త్యవసానం చ ఆ
చార్యపదాదికమనుక్త్వా యాగశాలాలంకారాదికథనం చాసంగతమ్
కిం చ ఔపాసనాగ్నిం చ కుండమితి కుండవిశేషణతయా ఔపాసనా
గ్నేర్బుద్ధిస్థత్వోఽప్యసాధుః కుండస్య కథంచిదౌపాసనశబ్దేన నిర్దేశేఽపి
అగ్నిశబ్దేన నిర్దేశాభావాత్ అగ్న్యన్తరస్యైవాగ్నిహోత్రాద్యసంభవా
చ్చ సామానాధికరణ్యమసంభవి.

తతః సచ్ఛిష్యం వాచయిత్వా మన్త్రస్నానం సమాచరేత్
యజ్ఞశాలాం సమాగత్య సచ్ఛిష్యైః ప్రార్థితో గురురితి యత్తదపి న
సమీచీనమ్ వైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే కుత్రాపి కర్మణ్యాచార్యకర్తృ
కస్య వాచనస్య విధానాదర్శనాత్ నాత్ర చాళోపనయనన్యాయావ
తారః సూత్రకర్తృత్వాభావాత్ దక్షిణాదినిర్దేశేన తన్న్యాయావతార

ప్యః ఇతి అత్ర ధారయత్యేః పకోస్త్ర
యః విష్ణుచక్రాంకిత ఇతి కర్తృవిశేష
ప్య శాంకనస్య పూర్వధృతత్వాదసా
రాత్ అపితు ధాతో హేతుమణ్ణిజ త్ర
పాచార్యవిశేషణాత్ మనుపి తథా
యః ప్రత్యక్షనిష్ఠత్వే

ర్యాయ నాసద్విప్రాయ వై ఋచః

ప్రసక్త్యభావాచ్చ హన్త హన్త శాన్తం పాపమ్ యత్కించిదనాశివి
ష్యయా శిష్యస్య వపనమాచార్యకర్తృకం నిర్దిదేశ జాల్మః పర ఇతి
హాస్యమేతత్ యది నాపితేనేత్యధ్యాహార్య నాపితేన శిష్యం వాప
యిత్వేత్యర్థ ఇతి బ్రూషే తర్హాఽఽచార్యస్య మన్త్రస్నాననిర్దేశోఽ
సంగతః ఏకస్యాపి శిష్యస్య వపనవిధౌ తత్స్నాననిర్దేశాత్ప్రాయు
క్త్యం దుర్ఘటమ్ యది తు శిష్యకర్తృకం వపనవిధౌ తత్కం స్నానమేవ మ
న్త్రస్నానం సమాచరేదిత్యనేన నిర్దిశ్యత ఇతి విభావయేత్ తదా అవ
గాహనస్నానస్య పరిభాష్యత్వావసాయాత్ **జాతిలోపేన జాతిశ్శా**

...ఘకుంభా ... సమాహా ... అర్ఘ్య
...స్యేతం అథా ... నిర్దేశో౽సాధుః
...స్యతో౽ర్ఘ్యయేత్ ... ష్టకుంభా స
... ఇతి నిర్దేశో౽పాధు అర్ఘ్యనావ నర
...కుంభానిత ద్వితీయా స్థిరేశో౽పక్ష
...త్ కుంభానామధికరణత్వాచ్చ అథ
...పయేత్స్రుకః ఇతి నిర్దేశో౽సంగతి,
...ప్రతిత్వేపి బింబైకాతి ... బాధ
...శ్చము భాగసాధ్యత్వాన్నాత్వేన తత్ర

...యుతత్వాథ అధ్యః సహ్యాగ్ని వేదయేదితి
...నా స్వరిమ్ర ... హోమా...
...భిక్ష్మప్రాజాయా అసంరక్షితత్వాత్ ...
... యది తు అభ్యర్చ్య ... అథా ...
... శైలీవిరుద్ధ ... న హి కుత్రాపి
...త్వాభిదానమితి అథ ... త్వాహావ
... నిర్దేశో౽ప్యసంగతః కుంభపూజ
... విధానాత్ ... ప్రాచ్యామాపాసనా

దర్భో౽భిషేకే ఽపి. అథ బద్ధ్వా ప్రతిసరం ... పరిషిచ్య చ
పావకమితి నిర్దేశో౽ప్యసాధుః. శిష్యస్య ప్రతిసరావత్ బంధకర్మ
త్వాన్న భవాత్ ఉత్తరేణాన్యేయం హావం వత్ పరిషేచనకృత్వాసంభ
వాచ్చ. పూజార్థం ప్రతిష్ఠాప్య బింబస్య ప్రతిసరబంధనకాలే నాదీనా
మనుపదేశాచ్చ యది తు చ కాంకనబింబేన ప్రతిగ్రహః తత్సాధనార్థ
బింబస్య ప్రతిష్ఠాదికమపేక్ష విభావయేత్ తదా కుంభస్థాపనబింబస్థాపన
బింబాభిషేచనాదీనాం నిర్దేశో౽సంగత ఇతి యది తు పూర్వం ప్ర
తిష్ఠితబింబస్యైవ శిష్యాయ ప్రదానార్థమగ్నేః పాదానమిత్యపి విభావ
యేత్ తదాపి కుంభస్థాపనాదినిర్దేశో౽సంగత ఏవ, అథ యద్దేవాది
సన్నిధుత్వాత్ కూర్మాసనం హోమమపాచరేత్ శంఖచక్రచతుర్మూర్తి
ముద్రాంకితగాత్రం యజేదితి యత్రోక్తం భాగ్వతపరికల్పితమ్ యద్దేవాది
హోమమహాక... స్య హోమస్య భిన్నత్వాభావాత్,
ఉపరి ... హి భావనా మతిరియం. ప్రతిష్ఠాహోమమపటలే యద్దే
వా కూం ...నం సర్వసన్నిహితే చతుర్మూర్తిముద్రాంకితం యజేదితి ని
ర్దేశో౽ప్యసంగతః. మూర్తిమన్త్రైర్నామిప హోమానుకరణత్వేన
ముఖ్యానాం హోమానాం సతి ప్రతిబంధే భూతత్వాత్ వర్ణనభావేన
హోమానాం ... త్వేదవిరుత్తి అంకనసాధనత్వాసంభవేన ప్రతిష్ఠాత్వే
హానిప్రసంగాచ్చ కించ నాతిప్రవాహితానాం ... ష్టాదీనాం సంభవత్వా)
త్తికయోః శంఖచక్రదేవతయోశ్చ ... హస్తసనా ... జుష్టాకారస్య
హోకారాన్... [illegible]

...తి ఔపాసనాగ్నికుండస్యైవ నిర్దే
...త్వేఽపి హవనీయశబ్దవాచ్యత్వ
...జప్త్వా నియమాన్తముపాదిశేదితి
...మూర్ధన్యభూతస్య జపస్య వైఖానస
...బ్రాహ్మం దేవానాం ప్రియ ఏవ వేత్తి
...త్వా స్వేన వా నియమాన్తపదస్య
...శాస్త్రే) నియమాన్తశబ్దేన శ్చి

... విష్ణవాస్తు హుత
చ్ఛతమిత్యనేన హోమాదినిర్దేశో ఽసంగత ఏవ.

తతః దేవమభ్యర్చ్యయేద్విద్వాన్ రాత్రిశేషం వ్యపోహ్య చేతి నిర్దేశోఽప్యసంగత ఏవ. రాత్రౌ హోమానన్తరం పూజనస్య అస్మిన్నపి రాత్రిశేషవ్యపోహనవిశిష్టతయా నిర్దిష్టే కర్మణి భగవద్భృగుమరీచ్యాదిభిరనిర్దిష్టత్వాత్.

అథ తతః ప్రభాతే సంస్నాత్వా కాలం గత్వా తతో గుహః అ

[illegible] ... జయేత్ ... [illegible]
[illegible]
... వత్స్యాపత్యంభవాత్ ... [illegible]
... పరిత్యజ్య జనని కేశస్య ... బూనసా
... గురుకద్య సుహూయుతామితి తిజ

... భగవద్ధ్యానసంయుతమ్ లోకేజే
... చ ఇతి జప్త్వా పవిత్రం తే కించి
... వాడు ... మిత్యమితి కర్మణాం స్వాస్వయ
... యది తు అగ్నా కించిన్నవేత్య
... యం బ్రూహి తదా శంఖచక్రాదిప
... మితి ... మేతత్. యది తు "బ్రాహ్మ
... పవి ... ఇతి జప్త్వా కించిత్సాద
... లిసంయుక్తం సమాచరేదితి వాక్యా
... షజ్జైల్ నిర్ధారో మనర్వాన్తః.

... ధాగమేన తత్ర భుజే ఆదాయ

భావవాదినః పరస్య మతే అవగాహాదిస్నానమన్తరా మహత్రిస్నానమాత్రేణ శుద్ధి మస్తీతి తత్సూరికల్ప్యాః మృత్స్య భవతీతి హేయముక్తం ఏతత్త్వే సమాచరేదితి నిర్దేశోఽపవాదః. అర్థసంభవాత్ ఉక్తకాలేస్నిప్రాప్యేతి బహువచననిర్దేశోఽప్యసంగతః స్నానమాత్రం నావిరంకస్య తిథిప్రాప్యకత్వస్య ప్రకృతత్వాత్

తతః పుణ్యాహం వాచయిత్వాఽక్షప్రోక్షితేభ్యో భవత్వ తన్తో కలశం తంతునా బద్ధ్వా అద్భిః ప్రపూరితమే తత్తః భాగాస్యాయిత్యథ్వ పూర్వస్వగ్నపుష్పాదిర్యత్కృతేషు పల్లవాద్యైరలంకృత్య పవస్త్రోణ వేష్టయేత్ ధాన్యరాశిం సమాస్తీర్య తిలైరుపరి తండులైః తస్మిన్నేవ ప్రకల్పితం తస్మిన్నేవ స్థాపయేత్ ఇతి అథ పుణ్యాహం వాచయిత్వేత్యాదినా పుణ్యాహవాచనప్రోక్షణం చాభిధాయానన్తరం కుమ్భస్థాపనాదిప్రయోగవిధానం కుంభస్థాపనవిధిః. పశ్చాత్తు స చాయమని ర్ణయో వైఖానసశాస్త్రప్రయోగేన కేవలమిన్మాధేన పరికల్పిత ఇతి సువేద్యమ్ తత్రాపి కలశం తంతునా బద్ధ్వేతి కలశగ్రహణేన ప్రధానభూతకుంభ సిద్ధేశోఽప్యనావశ్యకో విష్ణోర్విశేషకలశపరిమాణాన్యగుణపరిమాణం భాక్ ఖలు కుంభ ఇతి వైఖానసే శాస్త్రే పరిభాషితః తథా హి అర్ధ పూర్ణాః కలశాః ద్రోణార్ధపూర్ణాః కరకాః ద్రోణపూర్ణాః ఘటాః ద్రోణద్వయపూర్ణం కుంభమితి విమానార్చనాకల్పే పదం న తింశపటలే భగవన్ మరీచిః ...

...ధాన్యముత్ర వృత్తపుండ్రం చ
...ష్టాక్షరం ... స్త్రిం శిష్యమాధ్యాప
...తాని తాని కేచిద్ధునికేన ...తిక
...శో విశయః ప్రథమశ్లోకే దక్షిణే
...స్యేత్యాది ... తిసంబంధిపదాని శేషో
...బోధకాన్యపి దుర్ఘటమ్ క్రోడం
...) ఇత్యనుశాసనాద్భుః తస్య వక్షో
...భావే వక్షస్యపి శంఖధారణసంశ

ధాన్యమంత్ర నిర్దేశోఽనంతరః తథా ధాన్యరాశిం సమాస్తీర్య తస్యో రుపరి తండులైరపి నిర్దేశోఽప్యసంగతః తండులోపర్యేవ తిలాంస్తాం స్య విహితత్వాత్ ఏవం తన్మధ్యే షట్కోణం తన్మధ్యే స్థాపయేత్ఘ మితి నిర్దేశోఽప్యనాఘః అష్టదలోపేతమిత్యస్య విశేష్యానిర్దేశాత్ కుంభపదస్యైవ విశేష్యత్వే ఘటపదస్య నిర్దేశాచ్చ.

తతః కుంభే విష్ణుం సమావాహ్య శ్రీ భూమిసహితం స్మరేత్ పురుషం కపిలం చైవ సత్యం యజ్ఞాచ్యుతం తథా నారాయణం తానితం

శ్రీకృష్ణభట్టీయే,

ప్రశంసయేత్ ఇత్యేవ సమాహితా
పంచసంస్కారఘటక అపూర్వానా
మాకరణకాలీనవామ్న: ప్రశంసన
అపి ఆపీఠాం శైలీం చరుణాద్ధి యతేః
గురుకం పరాభగవద్వేషయఘటి
నః. భగవద్వేషయుక్తోహి ద్రామిడ
చ్ఛేన కథా ప్రశస్తైః మహర్షిభిః
సంధ వేత్ తథా చాయమాభాస ఇ

హుత్వా కలశానాహరే త్తతః బిం
తు భవానా కుంభావశిష్టం తత్తో
చార్యనభిపూజ్యైవ వైష్ణవాన్ సంప్ర
బం దద్యాచ్చ న్యాయ వై గురు: ఇ
పాః పూర్ణాహుత్యన స్తరమవశ్యం
దశాత్ అగ్నిసంగ్రహణన; చానభిధా
కుంభలశావాహితానాం దేవానాం
త్ శిష్యన్యు భావశిష్టతోయస్య అ
క్షణసాధనత్వేన తృతీయా స్తత్త్వాప
ద్యనామ్నానేన ఆచార్యపూజనసాధన

అనన్తరం యదాహ ఆనందసంహితాయాం మరీచిర్భగవానపి, ఆహ తద్ధారణం స్పష్టం వైదికానాం మునీశ్వరః—. అథ సమాశ్రయణ విధిం వ్యాఖ్యాస్యామః నిషేకాదిసంస్కారక్రియాన్వితమర్చనాది సంప్రయోగజ్ఞం వేదవిదం శుద్ధిత్రయోపేతం శుచిమౌపాసనాగ్నిసంపన్నం శుద్ధవైష్ణవసంయుక్తమేకం గురుం వరయేత్ గురోరనుజ్ఞాత ఇతి ౨౨ జ్ఞాత్వాజ్ఞానవిధానేన సర్వ మన్త్రవినిశ్చితమ్ వైఖానసానాం సర్వేషాం గర్భవైష్ణవజన్మనామ్ కాశ్యపాత్రిమునిప్రోక్తైర్నిశ్చితాత ప్తముద్రికా శిరశ్చక్రం తు దేవానాం భుజచక్రం తు మానుషే చక్రం ధార్యం ద్విజాతీనాం ముద్రాం ధారయతే నిజామ్ మన్త్రాణాం తు చిహ్నాని దాసచిహ్నం మహీతలే అన్యాచార్యస్య హస్తేన ముద్రాం చైవ న కారయేత్ కారయేచ్చేన్మూఢాత్మా ద్విజః శూద్రసమో భవేత్ అనాచారాంశ్చ దీక్షాం చ దర్శనం చ ముహుర్ముహుః వైఖానసేన శాస్త్రేణ తప్తముద్రావిధిః స్మృతః శ్రుతిస్మృతిసమాయుక్తం శాసనం లోకశాసనమ్ గర్భాష్టమేషు వర్షేషు తప్తముద్రా విశేషతః అశక్తశ్చేన్నకుర్వాచ్చ గృహస్థాశ్రమతత్పరః యాగ దానే జపే హోమే స్వాధ్యాయే పితృకర్మణి తప్తముద్రాం వినా కుర్యాత్సర్వం భవతి నిష్ఫలమ్ తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన ప్రస్తానిత ప్తముద్రికః తస్మాద్ధారయ తే ముద్రాం దేవప్రీతికరో భవేత్ సర్వాన్కామానవాప్నోతి పుత్రపౌత్రవివర్ధనః పవిత్రం తే వితతమితి శ్రుతిః అతప్తముద్రాదీక్షాంశ్చ

...ను ఇతి

...్యథుం కేన ప్రకల్పితే మహాఖ్యాల్ స్థా

...రిగ్నితా మయూతా,

...హాస్య శ్లోతు మూక్ష్మమతియుక్తై: సమ్యక్

...తే ఉయుజ ధ్యాన!—

...సున్యస్య యమ అగ్ని ఆయూంష అస్మిన్ వర్ణ్యస్యలి

త్వం ఋగ్భ్య: శ్రుతిం ప్రమాణాం పూర్వాచార్యస్య మార్గేణా గుహ

హాస్తేన ముద్రితి: అలమూభిరు క్షే వాపి గృహే శివస్య సన్నిధౌ ఆచా

ర్య: సుప్రసన్నాత్మా శిష్యం వార్థమలంకృతమ ఆహావనీయం చ పూ

ర్వేద్యు: కుంభే వేది సల: నాస పూర్వేద్యు కేన పూర్వాస్తే నాంది

కృత్యం చ సూత్రల్ రాత్ర్యా గుదుయూనాద్య పుణ్యాహం సంబ

గిత్యమ్ ఆహావని [illegible] ఆహూతం విధివర్య కేల్ కుంభ వే

దిం సమా [illegible] శ్రే ... జైత్ర ... త్రైశాచి ఆతై

౬

చైవ స్థాపయిత్వా విచక్షణః పురుష
రేవ చ పంచమూర్తిభిరావాహ్య సమ
ార్త్యైశ్చ విష్వక్సేనాదిభిః సహ అవా
ద నివేదయేత్ పశ్చాచ్ఛిష్యం సమా
స్త్రీణాం తు వామహస్తే చ పుంసాం
ర్ణ్య పంచశాస్త్రాని బాహుమూలే
దవ్యాపక్రియయైవ చ విష్ణ్వాయ
జేత్ అన్త్రహోమం తథా బలి
ద్యం న్యాసావిశం జప్త్వా బుద్ధ్వా
పాయిత్వా ధారయుగ్మ్యజ యుగ్మానీ
పుండ్రవిధిక్రమై, అధ్యాయం పూజయి
గురవే దక్షిణాం దద్యాత్ ప్రత్యగ్భవే
రిచారాంశ్చ వాద్యకా... ... త్రిశాం
వైఖానసవిధానతః భట్టాచార్యస్య
అన్యసూత్రస్య ముద్రా చేన్ముం
స్యసేన్నిత్యం తత్తద్దాహ వాసక్రమయే
లయం వినాచరేత్ గర్భాలయే ప్ర
అబ...కక్షీర వావాత్...పీతః ఛ

పాదాబ్జమభిషిక్తోదకం పిబేత్ సర్వవాద్యసమాయుక్తమాచార్యం పూజయేత్సుధీః వైఖానసీం మహాశాఖాం స్వసూత్రే వినియుక్తవాన్ అన్యథా వినియుక్తా చేత్తత్పూజా నిష్ఫలా భవేత్, —ఇతి శ్రీవైఖానసే మరీచిప్రోక్తాయామానన్దసంహితాయాం సమాశ్రయణవిధిర్నామ కపంచచత్వారింశోఽధ్యాయః” ఇతి తదేతద్వచార్యతే:—

నూనమయమధ్యాయాభాసః కేనచిత్పండితమానినా అనాఘ్రాతవైఖానసశాస్త్రతత్త్వేన అనిర్జ్ఞాతప్రతిపదికప్రత్యయస్వరూపేణ అవ్యుత్పన్నపదపదార్థసంగతికేన అనాఘ్రాతశబ్దానుశాసనేన అనాకలితపౌర్వాపర్యక్రమేణ తత్తచకాల్పికనాదివ్యాపారలబ్ధశ్రీదాదిపిండోపజీవినా పటునా ప్రకల్ప్య వర్ణత్వమారోప్య ప్రకాశిత ఇతి తమేతమాశతో విచార్య నిరాకుర్మహే—అయంతావదధ్యాయః పూర్వోక్తరాధ్యాయశూన్యః పూర్వోత్తరాధ్యాయసంఘసంజుష్టానేకశ్రీవైఖానసవిశిష్టవిధ్యతసంప్రతిపన్నానేక శ్రీవైఖానసనిబంధనోదాహృత వైఖానసతంత్రపచకాల్పికనాది దీక్షానిషేధబోధకవచనసంఘటితాధ్యాయవిరుద్ధార్థప్రతిపాదక, విచ్ఛిన్నవిషయసందర్భః అనన్వితాప్రమాణాపభ్రంశశబ్దసముదాయరూపః అత్యన్తార్వాచీనతాంత్రికజనసంకేతశబ్దజటిల, ఇతి. లోఽద్యపి న విచారణీయః తథాపి కేచన కించిద్జ్ఞాః గ్రంథశ్రవణమాత్రేణ శ్రద్దధీరన్నితి తత్ఖండనమావశ్యకమితి వేతి తత్రాదౌ తావత్.

ర్ణయః తప్తచక్రధారణబోధకత్వాం

శబ్దస్యాచార్యాశ్రయణమేవార్థః ఇతి
స్యత్వాది పతిసంబంధిబోధాని ర్దేశదోషః
ద్దిశ్య యది తు తప్తముద్రావిధిం వక్ష్య
బూహి తదా సమాశ్రయణవిధేః ప్ర
దావిధేః సమాశ్రయణవిధిసాపేక్షత్వ
ప్తముద్రావిధి వక్ష్య ఇతి ప్రతిజ్ఞాతి
నుగుణసమాశ్రయణస్య తదంగత్వేన
ం వ్యాఖ్యాస్యామ ఇతి ప్రతిజ్ఞావాక్య
స్వసంహితాయామేకాదశాధ్యాయే త
మాన్త్రికో గురోః ఖనసన్న్యాసి
తప్తచక్రాదిస్వీకరణాదేస్సమ్ప్రముపది

ర్త్రక్రియాన్వితమర్చనాది సర్వత్ర యో
ం శుచిమాచాసనాగ్నిసంపన్నం తదపి
సంస్కారక్రియాయుక్తాః శ్రోత్రాః వేద
భిన్నవాన్వయసంపన్నాః తేషు
మంత్రకల్పవిదః శ్రోత్రియాన్వగ్ని

కల్పశాస్త్రవిశిష్టవిషయస్య విప్రత్యనిర్దేశాత్ యది పూర్వస్థిత్యా స
హ ఆశ్రయణవిధిముఖ్యస్య విశేష్యత్వేన అన్వయ ఇతి విభావయేత్ త
దాపి జ్ఞానవిధానేశ్వర్యస్య అనానుషంగస్య కర్మాంగరూపత్వే కర్మవిధానే
నైవ జ్ఞేయస్యాత్ కించ నహి జ్ఞానవిధానం నామ పాంచమస్యం వైఖా
నసం శాస్త్రం కించిదస్తి యేనాస్య జ్ఞేయత్వం సంభవేత్ కించ తజ్జ
న్యాద్దేశేన వాక్యరూపస్యవసానమ్ అధ్యాహారేపి కర్మాదికారికానిర్దే
శశ్చ దోషః ।

యదపి కాశ్యపాత్రిమునిభిః దైర్ఘశ్చితా తప్తముద్రితా ఇతి త
దప్యసాధు అప్యత్తేవాన స్వసంహితాసు చతుర్థాన్యత్ర్యాయేషు తథా
వైఖానససూత్రేష్వపి తప్తముద్రాంకితో యః దివిలయం న విశేష్యశ్చాప్యా
జనం నైవ కారయేత్ "జ్ఞానాద్యా బలాన్మహాద్యది చక్రాంకితో భ
వేత్ వైఖా. సోపి సోఽనర్హః అనర్హాన్యస్తకర్మసు ఇత్యాది వాక్యై
ర్వైఖానసానాం తప్తచక్రధారణస్య నిషిద్ధం ప్రతిషిద్ధత్వాత్ కించ
నహి వైఖానసశాస్త్రే మరీచ్యాదయో వైఖానసశాస్త్రప్రవర్తకాః
భృగ్వాదికాశ్యపాదీన్మునిపాదాదిశబ్దేన వ్యపదిశన్తి యేనాయమపి వ్యప
దేశః పాంచరాత్ర భవేత్ అపి తు అనుక్తం సర్వం భృగూక్తవిధినా
కారయేత్ ఇత్యాదిష్టో భృగుః ఇతి సంగిరశే౨౦గిరాః ఋషిస్త్రిస
వా చేన మిత్యాదిష్టం వ్యపదిశన్తి స్త్రీత్యపార్వాచీన పురుషనిర్మిత

...మానార్చనాకల్పనాకార్యస్యవ్యధాకృత్ఫ్రీ
ఇతిత్రైస్య శ్లోవాఽర్థః ఇతి గురోరనుజ్ఞా
...ధానం యథా క్రియతే త్వేస్వహస్తే సిద్ధే
...సానే పరిసమాప్తిబోధనం చ దోషాః.

...ధానేన సర్వశాస్త్రవినిశ్చితమ్ వైఖాన
...జన్మనాము ఇతి తదపి న మనోరమమ్ స

త్వం వజ్రలేపాయితమ్ కిం చైతస్మా హేలాద కేన తప్తచక్రాంకణవిజయా
భిధే గ్రన్థాభి సి: శ్యా గ్రీమునివ దైక్షిశ్రితా గర్భముద్రికా ఇతి లి
ఖితము లిపిస్థధార్యతాం నన లిఖితమితి విభావయన్తు మహాన్తః— స
త్యేభాఽఽసం భ్యోయుం ప్రలాః ఇత్యుపష్టా విచారయామః.

తతో యుదపేక్ష శిరస్చక్రc తు దేవానాం భుజచక్రం తు మా
నుషే చక్రం ధార్యం ద్విజ త్రేణాం ముద్రాం ధారయతే నిజామ్ ఇతిత

సే, శ్రీకృష్ణభట్టీయే,

...త్వాత్ ... ...
...
మహీ... ... ... వేదవిన్నాభి
...త్వాత్ ... ...
... మమసుతా ... ... మహీతలే
... ... ఇత్యేతత్సంహితా
... ... పరం ప్రవిక్షేపే

... హస్తేన ముద్రాం చైవ న కారయేత్
...జశూద్రసమో భవేత్ ఇతి లిఖితే దే
... ... విధయా నిషేకాదిసంస్కార
... నిషేకాదిభియా సంస్కారాణాం విఖ
... ...రేషు నిషేకాభిధసంస్కారస్యాక
...యుక్తో గురుశిక్షానస ఏవ నాన్య
...చార్యస్య హస్తేన ముద్రాం చైవ న
...త్మా ద్విజశూద్రసమో భవేత్
...త్రిభిన్నసూత్రసంస్కృతవాధూల వేంక
... ...త్మత్వం శూద్రసమ
...

నిక్షేపస్య సమీచీనత్వాసంభవాచ్చ తథాచాయమర్థ్యాదీనశాపునహ
కల్పిత ఇతి నిశ్చీయతే,

తతః శ్రుతిసమాయుక్తం శాసనం లోకశాసనమ్ గర్భాష్టమే
షు వర్షేషు తప్తముద్రాదిశేషతః అత ... ...
ముత్సరః ఇతి అత్రాయం ప్రష్టవ్యః అత ... ...
తప్తముద్రాదినిషేధః ... ... ఇతి
లిఖిత ... ...
... ... భ
వాక్ ... ...

తత్ర "యాగే దానే జపే ... స్వాధ్యాయే పితృకర్మణి
తప్తముద్రాం ... ... భవతి ... ...
... ... ముద్రాం దే...
భవేత్ సర్వ... ... ... ఇతి. అత్ర ప్రథ
మశ్లోకే ... ... — ద్వితీయ
శ్లోకే తస్మాదాయతే ముద్రాం పునః ... దోషః,

తతః పవిత్రం తే వితతమితి శ్రుతిః అత ... ...
... ...
... ...

...హీ కష్టమిదమ్.

...తూంశ్చ దశ్యపంచముహూర్తాహః వై
...విధిః స్మృతిః ఇతి యత్తదపి భ్రాన్తప్ర
...తీతాం శ్చేతి లిఖితవ్యే తకారభకార
...యోః లిజన్తాదిపదాని దేశాచ్చ ఏతస్య
...శాస్త్రత్వేన వైఖానసేన శాస్త్రేణేతి

త్వాత్ అత ప్తముద్రాదీనాం శ్చేతి వాక్యం కుత్ర వా సూత్రే విద్యతే
త్వ త్రీత్వా లిఖనస్యాత్ ఏవ భవితవ్యత్వాను నేన వక్తవ్యమ్ న విద్యతే
తదేతద్వాక్యం లిఖనస్యాత్ ఇతి విఖనసూత్రవిదాం మహాత్మాం విప్ర
ష్టమితి జనానాం ప్రతీతా వైఖానసోపి స్వసాధారణా విఖనసూత్రము
క్త్యనాలోక్య సాహసాత్సూత్రే త్వేన లిఖితవానిదం వాక్యమితి.

అథ సమాశ్రయణవిధిం వ్యాఖ్యాస్యామ ఇతి ప్రతిజ్ఞాతం సమా
శ్రయణవిధిమనిరూపయన్ తత్ర ప్రమాణాదిన్యదర్శయన్ పరః తప్త

...శ్రీకృష్ణభట్టీయే,

...మూర్తినిశ్చయమ్ అగ్న ఆయూపి అ
...శ్రుతిం ప్రమాణమితి తత్ప్రయుద్రావి
...రూపం ప్రమాణం లిఖిత తత్రాపి
...మలేఖేత్ తదేతద్విమర్శనమ్ స
...స భారద్వాజ గౌతమ పారస్కర ఋషి
...కేశ్వలాయన వ్యాస జైమిని ప్రి
...ష్వపి తత్ప్రయుద్రావిధినిర్ణీతైః యేనా
...నాన్యత్ర ఆయూంషి అగ్నే పవస్వ
...త్యాదిమన్త్రాః పవమానేష్టౌ వినియు
...తత్ప్రయుద్రావిధప్రి [illegible] నే సముద్ధా
...వేత్ శ్రుతిః ప్రమాణమిత్యస్య కథం

...మార్గేణ గురుహస్తేన ముద్రితః అ
...స్య సన్నిధౌ ఆచార్యః సుప్రసన్నాత్మా
...క్రియావాచకతిజన్తాదిపదాః [illegible]

...పూర్వేద్యుః కుంభ వేదిం సలక్షణామ్
...ందీకృత్యం చ మూర్తివత్ రాత్రౌ

త్వం గర్భాలయం వినా నకరేత్ గర్భాలయే ప్రవిష్టే చ సంప్రోక్షణ [illegible] భగవాన్ హరిరితి ఆ [illegible] అర్థ [illegible] లిఖిత [illegible] వేంకటాచార్యాల [illegible] భగవన్తం స్పృష్ట్వా ఆరాధయామా సేతి సాహసమితి ఇతి.

తన్త్ర పశ్చాదావాహ్య మంత్రేణ దివ్యమూర్తిం చ ప్రోక్షయేత్ ప్రాశయిత్వా చ [illegible] సర్వపాపప్రణాశనమితి అత్ర కుంభపూజా దే [illegible] అధికరణ [illegible] ఆవాహ్య దేవతాని దే [illegible]

అథ [illegible] దేవాలా విసృజ్య [illegible] సమాయమనం [illegible] పరస్పరావస్వ మాదిదోహాత్.

అథ [illegible] నేవ మేయుః ఉపదే

...చగవ్యకమ ఆహవనీయాగ్నిమండే తు
...) న్యత్ వాక్యం యతి) క్వచిత్ స్థితం
...ని వాక్యార్థాపర్యవసానాత్ పరస్ప

...వ స్థాపనం త్వా విచక్షణః పురుషసూ
...ః పంచమూర్తిభిరావాహ్య సమభ్య
...రైస్చ శివ్వక్తైవాదిభిః సహ [illegible]
...నివేదయేల్ ఇతి అత్రి [illegible] స్థాపనం

క్రమేణైవ పూర్వాచార్యోక్తమార్గతః ద్వాదశాక్షరసంయుక్తం మూలమష్టాక్షరక్రమమ్ శిష్యస్య దక్షిణే కర్ణే ఉపదిశేత్ ప్రకాశ్యతే విష్ణు పంచాక్షరం మూలం స్త్రీణాం శూద్రస్య కారయేత్ ఏవం యః కుర్యా తేధర్మాత్ కృష్టిహానిస్స్యాత్ స్త్రీ మ పశ్చాదాచార్యపాదాబ్జమభిషి చ్య తజ్జలం పిబేత్ సర్వాంగసమాయుక్తమాచార్యం పూజయేత్సుధీః నైవం సంతానకం మహాశాఖాం స్వయమాత్రే పసయుక్తవాక్ అన్యథా విధియు క్తా చేత్తత్పూజా నిష్ఫలా భవేత్ ఇతి అత్రోపాసనా వేష్టనం శిష్యస్యో

...ప్తాన్ న ...ప్రాప్తావ్ ...
...వమస్యాపి దోషావిస్తార ...

...ప్రాచీన ప్రకల్పితే ... దర్శిత
...రే దోషాః

...వచనానాం విశేషః ...
... వైఖానసానాం సర్వేషాం బ్రాహ్మ
... ప్రసూత్రాద్యాదిచోదిత
[illegible]

...ల్పయా ప్రదీప్తాః తస్మాత్తేషాం తత్ర

...స్య స్తైత్రఘటకరణం కృతేతి పదసంగతమ్ పంచశాంతి
...పిన సాధుః పంచమూర్తిభిరావాహ్య
...చ సోమః విష్వక్సేనాదిభిస్సహైత్య ప్రధాన
...నిర్దిశ్య ప్రధానదేవతానాం భావోత్సవం భావిశకల్పతల్ప
...వేదతి.

తతః పశ్చాద్విస్తృతం సమాహూయ గరుడబన్ధనమాచరేత్
స్త్రీణాం తు వామహస్తే తు పుంసాం దక్షిణహస్తకే ఇతి. అత్ర నాందీ
కల్పనా చ పూర్వవదతి పూర్వోక్తవాక్యేన నాందీముఖస్య విహితత
యా ...స్య ప్రతిసరబంధనాదపి తదానీమేవాకుర్తితయా పునః
ప్రతిసరబంధనం మాధ్యాహ్నమితి.

తత పశ్చాదగ్నిం పరిస్తీర్య పంచసూక్తం హుత్వా...
...చ అర్తి ...చ వ్యాపక్రియమేవ చ విష్ణుగాయ
త్రీం చ పశ్చాత్ ... యజేత్ అన్న...
...చక్రం చ ... పూర్వవ్యాహృతికాం కృత్వా ...కృతే
...అత్ర పంచసూక్తేన ... హోతవ్యమ...
... పశ్చాద్ గాత్రకరసం చ
... అర్చ్యహోమస్య లేఖనమపి అర్చ్య

...ద్వేష్ట్ర ప్రసంస్కారపూర్వకం హవనం
...చ శాస్త్రదృష్టం కవనం చ స్మృతిగీతాదికం త
...ను స్వాధ్యాయ జన్మనామ్ విష్ణ్వాఙ్గానాం ది.
...ఖచ [illegible] దాలా [illegible] నాస్య
...అజానాత్ జ్ఞాతో [illegible] వైఖానసో
...త్యాది [illegible] పురాణ వైఖా
...వైఖానసానాం వైఖానసానాం విప్రా.

హోమాత్ స్థాన్యం దేవానాం ప్రీతయ ఏవ చే త్రివస్తులిస్తు అనాఘ్రాతే
భావపుగన్ధః ఇతి మూర్తి హోమమమితి లిఖిత్వా ఆర్తి హోమమమిత్య
లేఖేత్ అన్నహోమం తతో బలి త్వేత్వతి కిరణ సుందరి దర్శో దోషః
ఉపరిష్టాత్ నైమపి లిఖితః శంఖం చక్రం చ లిప్తత ఇతి విఖనముఖ్య
సంగతిమ్ కిం చ లిప్తత ఇత్యస్య కుత్ర వా యోజనా యది తు భావ
నిష్ఠా ప్రత్యయ [illegible] తి లిప్తతి ఇత్యస్య తాపేనో వల క్షీరమిత్యర్థం
బ్రూషే తదా తాపస్య ఉపలక్షణవిధయా పాస్త్ర [illegible] సంధ పేమ

[illegible] న సే, శ్రీకృష్ణభట్టీయే,

[illegible]

యద్యపి శేషభట్టార్యవర్యైః [illegible] శ్రీవిష్ణుచిత్త [illegible] దాం [illegible] స్తం [illegible]
హాస్తికమ్,

అద యద్యపి [illegible]

[illegible]

...స్వామిత్వస్యాస్య మూలపంథవాత్ భట్టా
...భిరాచార్యాదిబోధకతయా వైఖానసీ
... ప్రమాణమస్తు స్పారాయాస్వాదీక్ష భట్టా
...స్వీకల్పితాస్ల్యం వ్యజలేపాయిలిమ్.

...ముద్రా చేదర్థసంశయనాగ్రేకమ్ ప్రవృ
...హా ... కే ...

...యతీనామపి ధర్మత్వావి
మేవ అగ్నిహోత్రాదికారిష్యసాం లిఙ్గా చ లి ప్రమాదా... ప
రధర్మత్వేన నిషిద్ధత్వే వైఖానసానాం దోషోఽనివార్య ఏవ గీయతే హి
భగవతా శ్రేయాన్ స్వధర్మో విగుణః పరధర్మాత్స్వనుష్ఠితాత్ స్వధ
ర్మే నిధనం శ్రేయః పరధర్మో భయావహః ఇతి.

ఏతేన బాహ్యాఙ్కనాదికం ప్రోక్తం మునిభిః సంహితాదిషు తి
ర్యక్త్వమతత్వసిద్ధత్వాదాచార్యైః పరిగ్రహాత్ ... ర్వైదిక
త్వాద్వేషతః ఇతి యత్ప్రత్యుక్తిమ్ ... త్వే

ణాం తప్తచక్రాదిధారణస్య నిషిద్ధత్వాత్ నస్తముద్రాదిధారణే వైఖానసాదయో వైదికాః ప్రాయశ్చిత్తార్హా భవన్తి.

తతః విఖనోమునిసంప్రాప్త వైదికాచారమార్గతః భృగ్వాదిమునయః ప్రవాహస్తస్మాద్ధర్మ్యాన్వితం చ తత్ ఇతి యదుక్తం తదపి న సాధు అసిద్ధేః న హి భృగ్వాదిమునయో వైఖానసే శాస్త్రే తప్తముద్రాధారణం విఖనోమునిసంప్రాప్తవైదికాచారమార్గేణ వైదికైర్వైఖానసాదిభిః సుప్రేయమితి కథయన్తి స్మ యద్యపి శ్రీవైఖానసే శాస్త్రే మరీచ్యాదిభిర్మహర్షిభిరానందసంహితాదిషు గ్రన్థేషు విఖనసామభిన్నానామితి ణాం పాంచరాత్రికాణాం తప్తముద్రాధారణం విహితమ్ తథాపి తస్య తాన్త్రికదీక్షితానామేవ విహితత్వాత్ విఖనోమునిసంప్రాప్తవైదికధర్మత్వాభావేన వైదికానాం వైఖానసానాం ధర్మత్వం న సంభవతి.

యదపి విఖనోమునిశ్చాపి తద్ధర్మాన్వయమాహ ప్రభుః తథా భృగ్వాదిమునయః సర్వే తద్ధర్మం కథయన్తి ఇతి తదపి న తేషాం తప్తముద్రాధారణబోధకప్రమాణాభావాత్

యదపి పురాణే స్పష్టమిత్యుక్తం బ్రహ్మాణ్డాఖ్యే,

మయా చ తాన్త్రికత్వం ప్రోక్తం తు త్రిదణ్డయమనాశ్రయేణ అపిము
కే జగన్నాథే బ్రహ్మా విఖనసా ...

...షేన స్నాతి రాజ... స్య వైఖానసస్యాస్య చ
...తాదిసై ...వప సంహితా వచోదరే వ్యాఖ్యాన
...స్య ప్రవృత్యా [illegible] ...చార్యాః పాశుప
...తి ప్రముద్రాంకితా యే చ వైఖానసముతా
...మా స్తే వేదమార్గ బహిష్కృతాః ఇత్యాది
...సే వైఖానసానాం తప్తముద్రా నిషేధావగ
...మ్ నానృతం వదేత్ అసత్యవాదం వర్జయేత్

[illegible] ...స్త్రోత వదర ధత్తా ప్ర
...స్త్రోవాచ తత్ భగవాన్ ధర్మాత్మా బ్రహ్మణాం భక్తవత్స
ల [illegible] తాని శంఖచక్రాణి తప్త్రం చ తద రజమ్ ద్వయం చ మా
[illegible] పదదా భగవాంస [illegible] ఇతి భగవతో విఖనస స్తత్ర
మా [illegible] ధరస్య ప్రమాణమత్య స్తథా [illegible] దక్ష్య [illegible] యమ
[illegible] సమగ్రేషు బ్రహ్మ [illegible] పురా [illegible] ద్వధనానాము ఖా
[illegible] స్యచ స్థితి [illegible] సనాతన హితార్థిస్సః భగవ
తః [illegible] ఖన మునిప్రాదుర్భావ మంత్ర [illegible] కారణబోధకవచనైర్విరోధః

శ్రీకృష్ణభట్టీయే,

తత్ర “స్మృతిశాస్త్రాచారకరణే ప్రమాణానాం సర్వసంమతమ్, వృద్ధహారీతవాసిష్ఠపరాశరముఖాః తాః ఇత్యభిధాయ యాని ప్రతిష్ఠశంఖచక్రాదిచిహ్నాభిగ్నస్త్రియుద్ధ్యర్థ, దక్షిణే తు భుజే చక్రం వామాంసే శంఖమేవ చ, ఏవం తాపక్రియా కార్యా వైష్ణవీ కలుషాపహా, ప్రధానం వైష్ణవానాం తేషాం తాపసంస్కార ముత్తమమ్, ఇత్యాదిభిర్విస్తరేణ ప్రోక్తం హారీతయోగినా, తాపాదిపంచసంస్కారీ మహాభాగవతః స్మృతః, చక్రాదిహేతిపంక్తి స్తాప ఇత్యభిధీయతే, సంస్కారః ప్రథమః ప్రోక్తం ద్వితీయం పుండ్రధారణం, త్రిచతుర్దశం ద్వాదశం వా పుండ్రధారణముచ్యతే. తృతీయం నామకరణం వైష్ణవం పాపనాశనమ్, ఆచార్యేణైవ యద్దత్తం నామసంస్కార ముచ్యతే, చతుర్థో మంత్రసంస్కారః ప్రోక్తస్తాంత్రికసిద్ధిదః, అధీతం మంత్రరత్నస్య మంత్రసంస్కార ముచ్యతే, సాంగం సముద్రం సన్యాస మ్యాప్తి దోషైర్బైవతమ్, సార్థజ్ఞానం తు సన్యాసం మంత్రార్థ్య ముచ్యతే, పంచమం పూజనం ప్రోక్తం పండరా ప్రోక్తమార్గతః, తదీయారాధనం నిత్యం హరేరారాధనం స్మృతమ్, ఇత్యాదివచనాత్ అత్ర సప్తస్మృతిసోపచయమ్ ఆద్యా తు శంఖచక్రాది ధారణా వైష్ణవస్మృతిషు, ప్రసిద్ధానాముక్తిరూపైవ మంత్రం వై వార్చనం నాకే, సంస్కారాః పంచకర్తవ్యాః బ్రాహ్మణస్య విజానతః, వినాయజ్ఞోపవీతేన వినా క్రమసః ధారణమ్, వినాన్వయేన వై విప్రస్యాంశాలతిమవాప్నుయాత్, విధినా శంఖచక్రాదిధారణే దూర్ధ్వపుండ్రకమ్ ఇత్యాదిభిః, శేషేణ ధర్మశాస్త్రకారాణాం, ప్రమాణవాదినాం స్తేషు

...వన వస్త్ర ఖన ... ...
...త్వేన లిప్తముద్రాధారణబోధకత్వం న

...నకాన్యథా ధయోః బాహుమూలయోః
...రాన్యథా పూజయం ధ వేత్ ఇతి విష్ణు హ
...ము ... ...సప పంచరాత్ర పూజ. మా దా
...రా

ప్రపన్నానాం తు ముముక్షుణామితి, తి జలిత్వా మర్త్యా సహాః, పంచానాం పూజ
సంప్రోక్తం పంచరాత్రోక్త మార్గతః ఇతి వాక్యశర్త్యాలోచనాయాం
స్పష్టం తాపాదిసంస్కారాణాం పంచరాత్ర్య సాధారణ్యానుపగమ్యతే ఇతి
న వైఖానసానాం తాపాదిపంచసంస్కారవిధాయకానీమాని స్మృతివా
క్యాని, న చ పంచరాత్రాశ్రయణే పాతిత్యాత్, స్వసూత్రస్య పరిత్యా
గాత్ పరిశాస్త్రసమాశ్రయాత్, పాషండ ఇతి విజ్ఞేయః సద్యః పతిత
ఏవ చ, ఇతి స్మర్యతే స్వసూత్రారాధనపరిత్యాగపూర్వకం విభిన్న
పంచరాత్రారాధనలిదధికారసమ్పాదకతప్తశఙ్ఖధారణాదిదీక్షానర్హ

హుత్వాఽశ్వేతమేకన్తు చాపకే ఇతి వచనేన సాక్షికతయా శంఖచక్ర మూర్తియోరపి ధారణవిధానాత్. తథైవానుష్ఠీయతేఽస్మాభిరితి వాచ్యమ్ తస్యానుకల్పత్వేన ముఖ్యకల్పత్వాభావాత్ ముఖ్యకల్పాధికారే సతి అనుకల్పాశ్రయణస్యాన్యాయ్యత్వాత్ ఫలానిష్పాదకత్వాచ్చ. స్మర్యతేహి. ప్రభుః ప్రథమకల్పస్య యోఽనుకల్పేతు వర్తతే, సనాప్నోతి ఫలం తస్య పరత్రేతి శ్రుతిస్మృతీ. న సాంపరాయికం తస్య దుర్మతేర్విద్యతే ఫలమితి స్మృత్యర్థసారే, తథాచ భూయోవచనానుగ్రహాయ పంచాయుధాన్యేవ ధార్యాణీతి తదధారణమితరేషాం న్యూనతా సంపాదకమేవేత్యాస్తామేతత్. ఏవంచ జేమాని స్మృతివచనాని వైఖానసానాం తప్తవిధాయకానీతి.

తతః హారీతం శ్రీ మహాదేవః శివధర్మే విశేషతః ప్రోక్తవాన్ సాత్వతీం దేవింత్రతి వైష్ణవోత్తమః శంఖచక్రాంకితాన్ భక్తాన్ యః పూజయతి మాధవః స సాక్షాద్విష్ణుసామీప్యం లభతే నాత్రసంశయః ఇతి నేదమపి వచనం వైఖానసానాం తప్తచక్రధారణం విధత్తే పరన్తు విష్ణుచక్రాంకితస్య పూజనమేవాభిధత్తే ఇతి

తతః, ఇతి పాద్మేపురాణేపి సాత్త్వికే పరికృశ్యతే తచ్చిహ్నితం కితః శ్రీశపదమాప్నోత్యసంశయమ్ శంఖచక్రాంకనం కుర్యాద్బ్రాహ్మణో బాహుమూలయోః హుతాగ్నినైవసన్తప్య సర్వపాపనుత్తయే చక్రంవా శంఖచక్రే వా తథా పంచాయుధాని వా ఇత్యాదివి సకే

పదార్థః శంఖగదాదికేవ గతిసామాన్య
కగదాశా ... సేన్వంచాయుధాన్ ప్రతా
కార్యః సతు శంఖచక్రయోరేవ ప్రతిప
హాతస్మృతివిహితప్రతి పంచాయుధ ధా
కథమన్యేషాం వైఖానసానాం తప్త
ర్యయతి స్మృతివచనాని నిరుక్తానితి. నచ
ప్తౌ బాహుమూలయోః ధారయన్తి ను

ణాతి) ద్రష్టవ్యం మానవో స్తస్మై తథా స్కాన్దే పురాణేపి వేంకటాచ
ల...... ఏవంవిధైస్సైర్యుక్తాః పంచాయుధధరా అపి పిత్రాచాచార్య
రూపేణ శిష్యేనాన్యేన వా పుంః స్వగృహ్యోక్తవిధానేన వహ్నిమా
దాయ వైభుధః చక్రాద్యాయుధమన్త్రేణ జుహుయాత్ షోడశాహుతీః
మూలమన్త్రేణ సూక్తేన పౌరుషేణ తతః పరమ్, జాతవేదస్యమన్త్రేణ
పశ్చాదష్టోత్తరం శతమ్, హుత్వా మహావ్యాహృతిభిశ్చ కార్యాన్ ప్రత
తాపయేత్ సహస్రంస్వాపాన్గురుణా మన్త్రపూర్వకాయేద్బుధః భుజద్వయ

వసే శ్రీకృష్ణభట్టీయే,

...తా తథా ఽఽలాటే గదా ధార్యా హృదయే
...నైవ విష్ణుభక్తైస్సముముక్షుభి, అథవా భుజ
...యోః చిహ్నం లాంఛనయుక్తా తే భక్తాస్తే
...లక్ష్యం తేభ్యో బ్రహ్మ సదాచారసమన్వితః,
...నః పురోఽదర్శనః, ప్రవదన్తి యథా కామం
...దిపురాణేషు ధర్మశాస్త్రేషు తత్తథా వి
...బ్రాహ్మణసత్తమః చతుర్భుజాదిభిస్సర్వ
...పంచక్రాంకనం ధర్మం నిత్యం తచ్ఛిష్టసద్మ
...ం దేవదేవో హరిః పితా, స్వచక్రేణాంకయ
...దా స్వయమ్. సర్వేషాం కేశవో దేవో బ్ర
...నాపి విధివత్తస్త్రం ప్రపద్యామునిస తథాః
... ధారయిత్వా సుదర్శనమ్ నారాయణపర
... ద్విజా, ఇత్యుక్త్వా మునయస్సర్వే పాప
...రిణస్సర్వే యాంతా విష్ణోః పరంపదమ్. తి
...షసాయుజ్యమిచ్ఛసి తత్త్వమార్గవిధానేన
...నారాయణ, ఏదాన్యం నైవకరణం ప్రవద స
... శ్రీభవనేశ్వరః మమాపి నారదస్యాపి
... శౌనకాదిమహర్షీణాం నైమిశారణ్యవాసి
...నారసింహపురాణవచనాని తత్రయా లిఖి
...పిష్టానాం తప్తచక్రాదిధారణవిధాయకాని
... ...నాం తప్తచక్ర

హ్మమేధాస్తం పంచసంస్కారపూర్వకమ్, ప్రపన్నస్మృతిమాచారం స్వ
యం వక్షఃస్థలాదిషు, అగ్రహారే పట్టణే వా గృహే గ్రామే ప్రణాడము
ఆచరేద్యో ద్విజో విప్రస్స కుర్యాత్ ప్రపన్నః, ప్రపన్నః హరిమైకాన్తి స
ద్విజో బ్రాహ్మణోత్తమః, సతతం నిత్యం పుష్పాణ్యకుద్మలమేవ చతుర్ముఖ
ఆపస్తంబో యాజ్ఞవల్క్య స్తథా వాజసనేయకః బోధాయనాదయస్సర్వేపి
తథా వైఖానసాస్తథా, సామగాః పాంచరాత్రజ్ఞాస్తథైవ హస్త్యేలాయనాః,
ఏతదాచారవిధినా ద్విజాద్యాః కీర్తితాం సదా వసిష్ఠో యాజ్ఞవల్క్యశ్చ
శుకస్సనత్కుమారశ్చ పరాశరః, శక్తిర్బోధాయనో వ్యాసో హారీతో హస్త్యేలా
యనః, కాత్యాయనశ్శౌనకశ్చ ఆపస్తంబాదయస్తథా, సాత్వతా ఋ
షయశ్చాన్యే ఋషయో హారీతాన్వయాః, భరద్వాజాదిఋషయః గా
ర్గ్యశ్రీవత్సకాదయః, అంబరీషో యౌవనాశ్వః శాండిల్యశ్చ మహర్షయః,
ఏతే శుద్ధాశ్చ సర్వేపి వేదమార్గప్రవర్తకాః, ఏతదాచారనిష్ఠా హి
సర్వదా శ్రీమనుల్లాసన తస్మాత్త్వమేతదాచారం నిత్యం కురు చతుర్ముఖ.
మత్స్యయజ్ఞాదిసిద్ధ్యర్థం సర్వబంధవిముక్తయే, ఏతదాచారనిష్ఠా హి
ప్రపన్నాస్తను ఏవ చ శ్రీమత్సేనేశవర్యశ్చ పాంచరాత్రాశ్చ చతుర్ముఖ
...నన్తో వైనతేయశ్చ తథా వైఖానసా సథా ఏతే ప్రపన్ననిష్ఠాశ్చ పం
చసంస్కారసంయుతాః,— "వాసుదేవః స్వయం పూర్వం శ్రీభూనీలాదీ
నాం తథా. శంఖచక్రాంకనం కృత్వా కవాన్ సంప్రమచ్యుతః, అనన్తగరు
డాదీనాం విష్వక్సేనస్య తత్తథా, చక్రాద్యైరంకనం కృత్వా పూర్వోక్త
చతురపూర్వికమ్, ఉపదిశ్య తథా బ్రహ్మన్పరనారాయణాత్మకమే, పరస్య త
ద్వాత్రింశ్చ వసిష్ఠాద్యాదీనాం తథా, వేదవ్యాసస్య భృగోస్స్వ వైకుం

...ప్రధానేన ధారయిత్వా సుదర్శనమితి తన్త్ర
...మాత్రాధికారికత్వనాయాత్ - ఉపదిశ్య తే
...ం చక్రధారణం తదితరేషాం తస్మిన్ షేధశ్చ
...క్షితానాం విష్ణయుతే, శంఖచక్రగదాపూర్వై
...తి.

...ది వా శ్రేష్ఠ పరమభక్తః ధ్యానతః, సపేక్షా

తిపురవాసినామ్ చతుర్ముఖస్య వాయోశ్చ చన్ద్రసూర్యాదీనాం తథా స్వస్య చక్రాదికం కృత్వా దదౌ చ చతురక్షరీమ్ చతుర్ముఖస్య సృష్ట్వా దా మత్స్యరూపహరిః స్వగామ్, హయగ్రీవః పుర్ధ్రత్వా పూర్వోక్తచతురక్షరీమ్, హయగ్రీవస్య బీజం చ మత్స్యబీజం సమాహితః, తప్తచక్రాదికం కృత్వా మనుమేతత్ప్రయచ్ఛతి. ఉపదిశ్య చ వేదాదీన్ సర్వాన మవాప్నుయాత్ — నృసింహో భగవాన్ బ్రహ్మాన్తర్యామీ నృకేసరీ, భక్తసంరక్షణార్థాయ లోకసంరక్షణాయ చ, హిరణ్యక

...శేనమ్, సానుమభ్యాగతం తౌప్రా శర
...మాస హిరణ్యకశిపు యథా వరాహే
... తథా, ప్రహ్లాదాయ సుధర్మాయ ప్రప
...కం కృత్వా తన్మన్త్రం సంప్రయచ్ఛతి
...దాస్య దర్శనాత్, యథా తే తత్ర
...థా తే తేషు ... తథా తేషు
...దేశతో జనః, స యన్త్రితో...
...దితు తిసంపోక్తశిష్టాచారానుసారతః
...గ్యం ... ఇతి యాని పాం
...హితా శేషసంహితావచనాని సర్వేషాం
...విషయే ప్రమాణతయోపన్యస్తాని

...వచనాని ప్రాయశః గుణవాదరూపాణ్యే
...యనాదీనాం ... నిష్ఠానాం
...కర్మసు పంచసంస్కారపూర్వకత్వవిధి
...త్రితః ఆపస్తంబబోధాయనసూత్రే
...సంస్కారవిధిః న వా యాజ్ఞవల్క్యస్మృ
...జతియా విహితః తథా చ తత్సూత్ర
...ప్యపి యాజ్ఞవల్క్యవసన్నాదీనాం
...

త్యాగభక్త్యేతదాచారనిష్ఠా హి సర్వదా కమలాసన, తస్మాత్త్వమేత
మాచారం నిత్యం కురు ఇతి వాక్యసందర్భస్య గుణవాక్యత్వాభావః కేన
వా వక్తుం శక్యః? అన్యథా “వైఖానసవిధానేన తత్కాలే [illegible] పూజ
నమ్, పంచరాత్రోక్తమార్గేణ మధ్యాహ్నే విష్ణుమర్చయే”దిత్యేతత్పరా
శరసంహితాచతుర్థాధ్యాయవచనేన పరమవైదికస్య అత ఏవ సాత్త్విక
స్య వైఖానసశాస్త్రస్య తదుక్తధర్మాణాం చ పరిత్యాజ్యత్వప్రసఙ్గః
“సాత్త్వికీ”మితి ప్రక్రమ్య “తత్త్వాద్వేధా పంచరాత్రవైఖానసవిభే
దతః”, ఇతి, పంచరాత్రేశ్వరసంహితావచనేన వైఖానసశాస్త్రస్య
సాత్త్వికత్వావగమాత్ తామసత్వాసిద్ధేః గుణవాదత్వమేవ. తథా చ
గుణవాదరూపాణ్యేవ ప్రాయశః పంచరాత్రపరాశరసంహితావచనాని
తిన తాని వైఖానసానాం పంచసంస్కారవిధాయకాని ఏతేన “శ్రీమ
త్స్వాయంభువస్తేషాం మత్ప్రియాశ్చ చతుర్ముఖ, అనన్తో వైనతేయశ్చ తథా
వైఖానసాస్తథా, ఏతే ప్రపన్నాస్తాశ్చ పంచసంస్కారసంయుతాః ఇ
త్యాదికం నిరస్తం యద్వా శ్రీమత్స్వాయంభువత్ అనన్తో వైనతేయ
స్తథా వైఖానసాః, తథా ప్రపన్నాస్తాశ్చ పంచసంస్కారసంయుతాశ్చ
తే ప్రత్యేకం మత్ప్రియా ఇత్యర్థకత్వేన వైఖానసానాం పంచసంస్కారా
భావ ఏవ బోధిత ఇతి. “వాసుదేవస్త్వయ” మిత్యాది శేషసంహితావచ
నాన్యపి గతసామాన్యన్యాయేన దీక్షాబోధకత్వావశ్యంభావేన దీక్షిత
మాత్రాణాం తప్తచక్రాదిధారణవిధాయకాని నతు వైఖానసానాం
గర్భవైష్ణవానాం చక్రాంకనవిధౌ ప్రభవన్తి. కించ “యాన్యనవద్యాని

...స్వయమవ్యాహతమ్ ఏవంచ "తథా వైఖాన
...తత్వాత్ గుణాదన్యేషు కామేనాభ్య
...త్యా పునస్సాక్షమిదమేవ చతుష్ట్ర్య"థేతి
...చార్యాప స్తమ్బీనాం పంచస నాస్కరవ
...యతీతి గలితరార్ధాయుషో భగవతశ్చతు
...తాప స్తమ్బద్యాచాం నిగర్వనపూర్వం
...బోధక "న్యాప స్తు: బాడయు స్తథా" ఇ

కర్మాణి, తాని సేవితవ్యాని, నో ఇతరాణి యాన్యస్మాకగం సుచరితాని తాని త్వయోపాస్యాని నో ఇతరాణీ"తి ప్రత్యక్షశ్రుతినా వైదికైః అనవద్యకర్మణాం సుచరితానాం చ సేవితవ్యత్వము పాస్యత్వం చ విహితమ్. అవద్యకర్మణాం దుశ్చరితానాం చ నిషేధోఽభిహితః, తథా చ "చక్రాఙ్కచిహ్నధారీ చ అజ్ఞానాద్దానతోఽపి వా, వైఖానసో యది భవేత్సర్వకర్మబహిష్కృతః, అజ్ఞానాద్వాబలాన్మోహాద్యది చక్రాంకితో భవేత్ వైఖానసోఽపి సోవద్యః అనర్హస్సర్వకర్మసు, వైఖానసకులే జాతా అజ్ఞానాత్తప్తధారిణః, ప్రాయశ్చిత్తం మహాశాన్తిం క్రమాదర్హన్తి శా

...నే శ్రీకృష్ణభట్టీయే,

...ర్షిపావనసంహితావచనై రైఖానస...
...స్య అనుష్ఠానస్య మూర్ఛితత్వస్య చా...
...మయో ...ం తప్తధారణం తదనుష్ఠా...
...స్యమేవేతి.

...యాజ్ఞశ్రీనివాసమఖివేదాన్తదేశికాదిభి
"అపాగ్రహచ్యావపేక్ష" త్యుత్తరత్ర...
...నపేక్షత్వేన ఉపేక్ష్యత్వమేవేతి.

...సర్వేషాం శాస్త్రప్రమాణ్యానాదినామ్.
...పరిత్యాగేనామ, తాపాదికంచ పంచ...
...ప్రత్యక్షమ్ ... విశిష్టానాం
...స్పష్టం తప్తచక్రధృతేర్నిషిద్ధత్వాత్.

...సామాన్యో ... ఇతి వా ...
...రామిమ" ఇతిశాస్త్రవచనమ్. "వామాచారా...
...తప్తచక్రాంకితా యే చ వైఖానసము...
...యాని వేదబాహ్యా ... ఇతి
...ముద్రాంకితాస్తే ... నరకు...
...ముద్రాధారిణో వైఖానసపిశునస్య ...

తప్తముద్రాధారణే మహాన్ దోషః, వైదికకర్మానర్హత్వం నరకపతన మన్యల్లోకత్వాదికం చాభిధాను తత్ప్రాయశ్చిత్తప్రకారం చ తత్రై వాభ్యధాయి. యథా వామనే పురాణే.— "బ్రాహ్మణో యది మూఢాత్మా తాపయేచ్చిహ్నముద్రయా కర్మానర్హో న భవేత్తతస్సవై పాషండసంజ్ఞకః" — నారదీయే— "బ్రాహ్మణస్య తనుర్జ్ఞేయా సర్వదేవమయీ యతః, సా చేత్సంతాపితా యేన కిం వక్ష్యామి మహామనః చక్రాంకితతనుర్వాపి రాజన్ లింగాంకితోపి వా, జపేచ్ఛ్వపాకువం సూక్తమన్యథా రౌరవం వ్రజేత్" —లింగపురాణే- "చక్రం శంఖం తాపయిత్వా యస్య దేహః ప్రదహ్యతే, స జీవత్కుణపస్త్యాజ్య స్సర్వకర్మ బహిష్కృతః" — ఆదిత్యపురాణే "వేదేషు యజ్ఞభాగేషు యస్యనాస్త్యధికారితా, స తాపయిత్వా చక్రాదీన్ భాగధేయేష్వభుజ్యతే బ్రాహ్మణో యది లోభేన ధారయేద్దగ్ధముద్రికాః, తస్య దర్శనమాత్రేణ కుర్యాత్సూర్యావలోకనమ్" —వహ్నిపురాణే, "పూర్వైః స్వానుండస్త్వా శంఖచక్రాదిభిః పృథక్, యస్య విప్రస్య శిరాస్థి ప్తా న దానజపాదిభిః, తస్య విప్రస్య సర్వేన్నా ... జాపితా, తేషాం వదనం కృత్వా పునః కర్మ సమాచరేత్. గర్భగోళాత్ప్రముద్రాత్సు గర్భధారణపూర్వకమ్, షోడశాన్యతైవ కృచ్ఛ్రాణి స్యాత్ప్రాయశ్చిత్తమనుత్తమమ్. పరిమమృష్ట్వా పూర్వం షడబ్దకృచ్ఛ్రాణి కృత్వా శుద్ధిమాప్నోతి ప్రాయశ్చిత్తాకరణే తేషాం ప్రతిగ్రహే ప్రాయశ్చిత్త

మాహా కూర్మపురాణే ...

... యత్ర ము... దగ్ధ్వా ఆచ
రేత్. సువర్ణమాత్రం సంగృహ్య ప్రాజాపత్యం సమాచరేత్" ఇతి.
తప్తచక్రధారిణ ప్రాయశ్చిత్త ప్రకరణేఽభిధాయ లింగధారి ప్రాయశ్చిత్త
ప్రకరణేఽప్యాహ. పాద్మే పురాణే, "శృణు రామ మహాబాహో లింగ
చక్రాదిధారిణామ్. శూద్రాధమ్మరతానాం హి. తేషాం నాస్తి పున
ర్భవః, విప్రస్తైర్లిఙ్గిత్వగతే తత్ప్రాయశ్చిత్తముదీరితమ్, పశ్చాత్తా
పసమాయుక్తః ప్రాయశ్చిత్తమిదం చరేత్ అహా కృత్వా పునః కర్మ
పశ్చాత్ కృచ్ఛ్రమాచరేత్." ఇతి. ఏవం చ సంప్రతిపన్నశిష్టశిష్టప్ర

9

బిభ్రత్యాం స్త్రీకృతాం యశ్చేచ్ఛమమిలాం వైఖానసా ర్యాన్మహా
సన్దర్శ త్వం వ్యలిఖో మయా తు తదిదం ప్రధ్వంసితం శాస్త్రత,
వైఖానసకులే భూత్వా స్వశాస్త్రపరిగర్హితమ్
తప్తాంకనం బిభ్రతి స్తే ధిగ్గిజ్ఞన్మ వృథా జడ,
సంయద్వ్యామో వామనీత్యాదిభ స్తైః
దీప్తః ప్రాజ్ఞ స్సర్వలోకైకహేతుః,
విష్ణుశ్శాస్తా సన్ధిజ్ఞానమూర్తిః
జ్ఞప్తిం తన్వన్ సన్నిధత్తాం హృదబ్జే.

ఇతి శ్రీవైఖానసే శ్రీకృష్ణభట్టీయే సారసఙ్గ్రహమర్దనే వైఖానసానాం భాష్యాన్తప్తచక్రాంకనాదిధారణావశ్యకతాసమర్థనమర్దనం నామ ప్రథమః పరిచ్ఛేదః.

శ్రీవిఖనసమహాగురవే నమః

శ్రీమతే భాష్యకారాయ శ్రీశ్రీనివాసమఖివేదాన్తదేశికాయ నమః.

అథ ద్వితీయః పరిచ్ఛేదః.

అథ ద్వితీయేన పరిచ్ఛేదేన తాంత్రికమతమవలమ్బ్య యద్వై
ఖానసానాం పుండ్రలక్షణతద్ధారణాదిస్వరూపం పరోక్తం తద్విచార్య
నిరసనీయాంశో నిరస్యతే.

అథ పరః శ్రీమతాం వైఖానసానామపి స్వాభిమతం సపాదహరి
పాదద్వయాకారపుండ్రవిశేషో నాన్యః పుండ్రభేద ఇత్యభిప్రాయేణ తత్ర
శ్రుత్యాదికముదాహరిష్యతే సపాదహరిపాదద్వయాకారపుండ్రలక్షణం -

ప్రోక్త తథా వేంకటదేశికః, లిఖ్యతే
స్య లక్షణమ్, హరిపాదన్యాసాకారం
పాదం వైష్ణవానాం తద్ధార్యం శాస్త్ర
న్యుదాహరతి. "హరేః పాదాకృతి
దమూర్ధ్వపుండ్రం ధారయేత్ పరస్య
తి, స ముక్తిభాగ్భవతి, ఇత్యాదిర్వా

క్తే తు సైదితా, కుర్యాచ్ఛిద్రాణపి
ద్రదితి పదస్ఛేద ఇతి కేచిత్. తదు
ధాదం సగతమ్, ఛిద్రమిత్యేవ పద
త్తే.

అథ వరాహరూపిణం భగవన్తం ప్రణ
అధీహి భగవన్నూర్ధ్వపుండ్రవిధిం కిం
కేమన్త్రాః కః కర్తా. కిం ఫలమితి చ,
తద్విప్రే క్ష్మీరఖండనాసీయా నఖాదిభి
ముక్తినాశకో భవతి విష్ణుపత్నీ మితి
మితి హాసేనోద్ధృతాద్వశ్వక్రాన్తే ఇత్యా
జ ఇతి జలమాదాయ గన్ధద్వారామితి

వాచ, మత్పాదాకృతయశ్చోర్ధ్వపుండ్రా నానావయస్సుకృతాః, రేఖా
ద్వాదశకే నిత్యం ధార్యం మోక్షాభిక్షుభిః, నానావికేశాన్తం ధార
యేత్. ప్రథమం తు లలాటే, ద్వితీయం నాభౌ, తృతీయం వక్షసి, చ
తుర్థం కంఠే పంచమం నాభిదక్షిణే. షష్ఠం దక్షిణబాహౌ. సప్తమం
తదూర్ధ్వస్కంధే. ఏకాదశం పృష్ఠోర్ధ్వగతే, ద్వాదశం కటిపృష్ఠే మూ
ర్ధం దేహాంతే శేషం శిరసి ధారయేత్. ఊర్ధ్వపుండ్రం వ్యాదేవ కరోతి.
యావేన విప్రబ్రహ్మచారీ గృహస్థో వానప్రస్థో యతిర్వా సహ సర్వే
భ్యః పాపేభ్యో ముక్తో భవతి, స సర్వేషు తీర్థేషు స్నాతో భవతి.
సర్వైర్దేవైరనుధ్యాతో భవతి. అశ్రోత్రియశ్చ శ్రోత్రియో భవతి.
అనుపనీతశ్చోపనీతో భవతి. ఆచక్షుషః పఙ్క్తిం పునాతి. నారాయణేచ
యాచలా భక్తిస్తు వర్ధతే. సంజ్ఞానం లబ్ధ్వా తద్విష్ణోః పరమం పదమ
వాప్నోతి. న చ పునరావర్తతే న చ పునరావర్తతే. ఇత్యాహ భగ
వాన్ వరాహరూపీ య ఏవం వేద, ఇత్యుపనిషత్," ఇతి.

అథ ప్రణిపత్య కాత్యాయనో బ్రహ్మాణమనువ్యాయుఙ్క్త. అధీహి
భగవో మే కిం పవిత్రాణాం పవిత్రం. కేన వా కర్మాణి సఫలాని య
ద్దహ్యరం తపో మర్త్యానాం కేన సుకరేణాప్నోత్యమృతిమితి. స హోవా
వాచ, తేన యోగీ శృణు, భో పవిత్రం సులభం సుకరం యద్విష్ణు
క్షేత్రం. తత్ర మృత్తికాం శ్వేతాముద్ధృతాసీతోర్ధ్వకేత్ అపిత్రత మేవ

...ర్వేత్. అతో దేవా అవన్తు న ఇత్యా
...భిమన్త్ర్య నారాయణాయ విద్మహే
...స్మృదేపి పాపఘ్నో విష్ణుదేహసముద్భవే,
...యుక్తిదా భవ, శ్రీచూర్ణం శ్రీకరం దివ్యం
...ద్వయస్య మధ్యే తు ధార్యం మో
...రేఖాః ప్రకుర్వీత, వ్రతమేతద్వై వైష్ణ
...నారాయణసాయుజ్యమవాప్నోతి. య ఏ
...నా చ, కుత్ర కుత్ర ధార్యమితి, తం ప్రతో

...ప్రాయశ్చిత్తీ భవతి. ...
దేవపితృకర్మాణ్యారభమాణః తదానిత్యమూర్ధ్వపుండ్రం బిభృయాత్.
మన్త్రాః కేశవాదీనాం. అగ్రహీతం కర్మ నిష్ఫలమ్. రక్షాంసి గృహ్ణీ
యుః, తదేవ మభ్యుక్తం భవతి. నాసాది కేశపర్యన్తమూర్ధ్వపుండ్రం.
విష్ణోః స్థితస్య చరణద్వయాకృతి. ఏకాంగులం పాదతిరోరస్య మూలం
తదుత్పన్నే చ ద్వేశాఖే. తత్రైవ చ మధ్యావకాశో ద్వ్యంగులాద
న్యూనః, స శ్రీప్రతిష్ఠాయై, శ్రీహరిద్రాయుతో వారిం ద్రావయతి
విష్ణునా సహ ఆదిత్యవర్ణే శ్రీఫలే ధారయేత్. గజ్జలేన శ్రీబీజేన సంస్కృ

కృత్వ ధ్యాయేదుత్తాఙ్గే కేశవమ్, శ్రీమూలమన్త్రం తతో జప్త్వా అష్టో
త్తరశతః పరమ్. విష్ణుమన్త్రం తతో జప్త్వా ద్వాదశాక్షరసంయుతము
కేశవాదీం స్తతో జప్త్వా ద్వాదశాక్షరసంయుతమ్, కేశవాదీం స్తతో
జప్త్వా లక్ష్మ్యశ్చ హృదయం జపేత్. నాసికామూలమారభ్య కూ
ర్చాన్తం పాదనాలికేత్ పాదమఙ్గులివిస్తారముచ్ఛ్రితం తు తథైవ చ,
కూర్చాన్తే కట్టికాకారమష్టాఙ్గులప్రమాణకమ్ తిర్యగేవ తు కృత్వైవ
విస్తారం తు త్ర్యఙ్గులమ్, విష్ణోర్నుకమితి మన్త్రేణ ధారయేచ్ఛ్రో
మృత్తికామ్ తదస్య ప్రియమిత్యుక్త్వా పట్టాగ్రేఽధ్వ తు సమాలిఖేత్,
రేఖామఙ్గులివిస్తారాం చతురఙ్గులమాయతామ్. ప్రతద్విష్ణురిత్యుక్త్వా
క్త్వా లలాటే దక్షిణే లిఖేత్, పరో మాత్రేతి మన్త్రేణ లలాటే వామ
కే లిఖేత్ నాసికామూలమారభ్య కేశాన్తం ఘర్షయేద్బుధః, విష్ణోః
పాదాగ్రమితి గమ్యం సుపార్శ్వం సుమనోహరమ్ అనామికేన వ్యాగ్రేణ
ద్వాదశైతాని సంలిఖేత్. విచక్రమే త్రిర్దేవేతి శిరఃకణ్ఠస్య పృష్ఠతః,
హృదయే కుక్షి బాహ్వోశ్చ తత్తత్పార్శ్వే సమాలిఖేత్, మూత్రం
గృహ్ణాతి శిరసి ధారయేచ్ఛ్వేతమృత్తికామ్ సుమన్త్రేణ అప ఇత్యుక్త్వా
హస్తౌ ప్రక్షాలయేత్సుధీః, నారాయణం ప్రణమ్యైవ కేశవాదీన్ జపే
త్తథా, యా సా పద్మేతి మన్త్రేణ లక్ష్మీం చాపి ప్రణమ్య చ, శ్రియ
జాతేతి మన్త్రేణ శ్రీచూర్ణం ఘనసారస్యేచ్ఛ్రుతః చిన్తామణిం తతో బీ
జం లిఖిత్వా చాభిమన్త్రయేత్, శ్రీగాయత్రీం తథా జప్త్వా లలాటే
ధారయేద్బుధః ఊర్ధ్వపుణ్డ్రస్య మధ్యే తు వేణుపత్రాకృతిం లిఖేత్

...ర్పనము వేష్టయేత్. ద్రుపదా ఇతి మన్త్రే
భూమిర్ధేనురితి మన్త్రేణ భూదేవీం చాపి
...మ ఇత్యుక్త్వా ఆదాయ శ్వేతమృత్తి
...ర్జయేచ్ఛ్వేతమృత్తికామ్, ప్రణవాక్ష
...త్తికామ్, గాయత్ర్యా చ సుసంప్రోక్ష్య
...హబీజం సంలిఖ్య ప్రణవేనాపి వేష్టయేత్
...యః శ్వేతమృత్తికామ్, హస్తేన సంపుటీ

ఏకేన విశిమూర్ధ్నేన ద్వాదశస్థానకే తథా ఊర్ధ్వపుండ్రస్య తన్మధ్యే
శ్రీచూర్ణం ధారయేద్బుధః యస్మై వర్ణ ఇతి మంత్రేణ అదర్శం చ ప్ర
దర్శయేత్ ఏవం కృతే తతో బ్రహ్మన్ బ్రహ్మ భవతి నిశ్చితమ్, స్వర్ణ
స్తేయీ తథా చాపి అస్తేయో భవతి ధ్రువమ్, సురాపాయీ తథా
చాపి అపాయీ భవతి ధ్రువమ్ సర్వపాపైః ప్రముచ్యన్తే సర్వే స్వర్గ
మవాప్నుయుః సర్వదానఫలం యాన్తి విష్ణులోకం స గచ్ఛతి. విగ్ర
హే గోపురే చాపి మండపే వాసే తథా మఠే గృహే తథా వాతే

నాపి ద్వితీయః, అన్యదీయపాదోఽపి విష్ణుపాదనివేశనాభిధానస్య గర్హణీయత్వాత్. తథా చ పాదశబ్దేన అధిష్ఠాననిర్దేశకృద్వచనమిదమనాఘ్రాతమేవేత్యాకామనాభ్యుపగన్తవ్యమితి.

యాని చ "యుష్మాభిస్సాధు వృద్ధం యన్మయైవాత్ర వివక్షితమ్, ఊర్ధ్వపుండ్రాంకితైశ్చైవ సమారాధ్యో యతోఽవ్యయః, చన్దనం పంచగవ్యం చ బిల్వం పంచాంగమృత్తికా, ద్రవ్యాణాం చైవ వర్ణానాం ఫలమత్ర విధీయతే, శ్యామం శాంతికరం ప్రోక్తం రక్తం వశ్యకరం భవేత్. శ్రీకరం పీతమిత్యాహుర్ముక్తిదం శ్వేతముచ్యతే, సౌభాగ్యారోగ్యవిజ్ఞానం చన్దనం సముదాహృతమ్, ఆయురాగరవం ప్రోక్తం కీర్తిః కస్తూరిరుదాహృతా. గంధద్రవ్యేషు సర్వేషు గృహ్యతే గరుడం తథా కేచిన్మృత్సృష్టిదా స్యాదితి పూర్వజకర్శనమ్, మృదం శుద్ధాం గృహీత్వా చ సంప్రోక్ష్య తూష్ణీం శోధయేత్. అంగుష్ఠమాత్రాం కృత్వైవ పూర్వోక్తేన విధానతః పుండ్రధారణకాలే తు శుక్లమృత్పిండమానృతః, వామహస్తే జలే క్షిప్త్వా ఘర్షయేత్తర్జనీన వై, లలాటే ధారయేన్నిత్యమూర్ధ్వం దక్షిణే బుధః, పాదాకృతిం రమ్యాం సుపార్శ్వం సుమనోహరమ్, చతురంగులమూర్ధ్వాగ్రం ద్విపార్శ్వం ద్వ్యంగులిమాత్రకమ్, పాదమంగులమాత్రం తు మధ్యే ఛిద్రం తు ద్వ్యంగులమ్, తన్మధ్యే నిశాచూర్ణం చ వేణుపత్రాకృతిం లిఖేత్, వైష్ణవానామిదం పుండ్రం కేషాంచిన్నిర్మితం శేదితమ్, దీపాకారం తథా చాపి వేణుప

[illegible]
క్రమాణా న్యాసుక్తేన అధిష్ఠానతయా
రాణామేవ విశేషణత్వాయా స్థానరూపత
ష్, పాదయోః పాదనాభేస్తే తస్య
చ విష్ణుపాదద్వయాకారపుండ్రస్య అధిష్ఠా
వైష్ణవోత్తమైర్వేతి విచార్యః, నాద్యః,
త్ "శ్రీమన్నారాయణచరణౌ శరణం
గేన పాదద్వయవత్త్వస్యైవాపగమాత్.

త్రాకృతిం తథా, పద్మకుడ్మలసంకాశమప్యేవం కుముదం తథా, మత్స్యాకారం కూర్మరూపం శంఖాకారమథాపి వా, సుదర్శనాబ్జశార్ఙ్గో ధ్వాగ్రమూర్ధ్వపుండ్రమిహోచ్యతే. అంగుష్ఠః పుష్టిదః ప్రోక్తః మధ్యమాయుష్కరీ తథా అనామికా నిత్యవశ్యా ముక్తిదా తర్జనీ స్మృతా లలాటే కేశవాయేతి కుక్షౌ నారాయణాయ చ, హృదయే మాధవాయేతి గోవిందాయేతి కంఠకే, ఉదరే దక్షిణే పార్శ్వే విష్ణవే నమ ఇత్యపి. తత్పార్శ్వే బాహుమధ్యే తు మధుసూదననామకం, త్రివిక్ర

తు వామనమ్, శ్రీధరం శ్రాహుకే
, పశ్చిమే పద్మనాభం చ కకుది దా
ముచ్చార్య పశ్చాన్మూర్ధని విన్యసేత్
నామభిః, స్మృత్వా తం దేవదేవేశ
. నాచరేద్వామహస్తేన పక్షేనాపి వకా
కార యేన్నితరేణ తు, తత్పూజాస
సుమాహితః, మన్త్రముచ్చార్య విధినా
ర్ధం వాశవృద్ధ్యా వాంగులార్ధం ద్వి
లిభిర్భిత్యం కార యేదనఘో భవేత్.
ర్ధ్వపుండ్రాంకితం నరమ్ దృష్ట్వా
యతి, సర్వపాపవినిర్ముక్తో విష్ణులోకం
న సదా పుండ్రధరో భవేత్." ఇతి.
ధ్యాయపుండ్రప్రకరణవచనాన్యపస్య
ప్రష్టవ్యమిత్యలమ్. సపాదోర్ధ్వపుండ్రధా
చేతి స్థితిమితి యాల్లఖితం తదపి న
హీన త్వదభిమతం సపాదహరిపాద
నస్తైర్థ్యమిత్యపదిశ్యతే. పరం తు హారి
కేషాంచిద్దేవ్షవానాం— కేషాంచిద్దేవ్ష
తి. నను చతురంగులమూర్ధగం ది

ద్విపార్శ్వే- పార్శ్వద్వయే తు
అంగులమాత్రికం- ప్రత్యేకమంగులవిస్తృతం భవతి
అంగులమాత్రిం తు –ప్రత్యేకమంగులవిస్తృతిమపి
పాదం కుర్యాత్ — పాదాకారం కుర్యాత్.
మధ్యే ఛిద్రం తు ద్వ్యంగులం భవతీతి శ్లోకార్థః —

తథాచ పాదద్వయాధిష్ఠానస్య పాదత్వగంధాసవకాశ ఇతి న సపాదహరిపాదద్వయాకారపుండ్రం విధత్తేయం ఖలాధికారవచనిచయ ఇతి.

వస్తుతస్తు -పాదద్వయాకారపుండ్రాధిష్ఠానస్య పీఠాద్యాకారస్య పాదత్వమత్యన్తాప్రాచీనతాంత్రికజనమాత్రవ్యవహృతిమితి కథం ప్రత్నా వైదికా భృగ్వాదయో మహర్షయో భగవచ్ఛాస్త్రే శ్రీమతి వైఖానసే పుండ్రాధిష్ఠానబోధకయా పాదశబ్దం నిర్దిశేయుః. క్రియాధికారే పుండ్రప్రకరణస్థాని "నాసికామూలమారభ్య కేశాన్తం పాదమాలిఖేత్, పాదమంగులివిస్తారమున్నతం తు తథైవ చ, కూర్చాన్తే షట్కాకారమర్ధాంగులిప్రమాణకమ్, తిర్యగేవ తు కృత్వైవ విస్తారం తు త్ర్యంగులమ్, విష్ణోస్స్థానకమితి మన్త్రేణ ధారయేచ్ఛ్వేతమృత్తికామ్" ఇతి వచనాన్యపి న త్వదభిమతసపాదహరిపాదద్వయాకారపుండ్రబోధ

పాదమంగులమాత్రం తు మధ్యే ఛిద్రం
లమాత్రపాదవిధానాత్ సపాదహరిపాద
దళభేదేన త్వదభిమతహరిపాదద్వయాధిష్ఠాన
యాకారాసిద్ధేః. పార్శ్వద్వయేంగులిమా
శ్వేఽంగులమాత్రమిత్యనేన బోధనాత్.
డం.

ఽంగులాయతమూర్ధ్వాగ్రే భవతి

కాని, త్వదభిమతసిద్ధయె త్వయా తత్సమానజాతీయేన వా, "నాసికా మూలమారభ్య కేశాన్తం పాదమాలిఖేత్" ఇతి వాక్యస్య "కూర్చాన్తం పాదమాలిఖే"దిత్యన్యథాకృతత్వాత్. —తథాచ "నాసికామూలమారభ్య కేశాన్తం పాదమాలిఖేత్" ఇత్యాదివచనానామయమర్థః- నాసికామూలమారభ్య కేశాన్తం పాదం -పాదాకారం -లిఖేత్. ఉన్నతం తు తత్రైవ చ కేశాన్తమేవ భవతీతి కూర్చాన్తే నాసికోర్ధ్వభాగే పట్టికాకారమర్ధాంగులాయతం త్ర్యంగులవిస్తృతం హరిపాదద్వయాకారపుండ్రాధిష్ఠానతయా కృత్వా తదుపరి పాదద్వయాకారపుండ్రం

ప్రోక్తత్వలక్షణాదానాం మకులాకృతి మత్స్యకూర్మాకారశంఖదండా
కృతి వా బుజ సుపార్శ్వయుగ్మపుండ్రం ధార్య"మిత్యాది విమానా
ర్చనాకల్పాదివాక్యం ప్రమాణం వచ్ఛిన్నశిఖాదీనాం ప్రోక్తత్వాత్తీవ భే
దః. త్రిశిత్వం భగవద్భక్తానాం చేత్యర్థ్య ... తథా హ్యేక పా
దపాద్యయోరాకారం ... స్మృతీయః ప్రస్తావ
విస్తరేణ ప్రతిపాద్యతే. ...
తత్రైవ సమాహితోద్దిష్టవ్యా, ఇతి.

ఇతి శ్రీవైఖానసీయే శ్రీకృష్ణభట్టీయే సారసంగ్రహమర్దనే
హరిపాదాకారపుండ్రే పాదాంతరాళత్వ్యనిరసనం నామ ద్వితీయః
పరిచ్ఛేదః.

శ్రీవిఖనసమునిగురవే నమః

శ్రీమతే భావ్యకారాయ శ్రీశ్రీనివాసమఖి వేదాన్తదేశికాయ నమః.

అథ తృతీయః పరిచ్ఛేదః.

అథ తృతీయపరిచ్ఛేదే పరోక్తే ... విచార్య ...

– వహ్నిశిఖాకారచ్ఛిద్రోర్ధ్వపుణ్డ్రే తు
త్రే, తస్య శిఖాజ్వాలారూపవత్ ఊర్ధ్వాగ్రం
గవన్మూర్తిచిహ్నమానాప్రాకల్ప్యవాక్యమ్. దీపా
ఘ లలాటే హృదయే కుక్షౌ బాహ్వోః
చతురంగులం నాసమూర్ధ్వాగ్రం పుండ్రం
ష్ణ-బాహ్వోత్తరప్రశ్న భగవద్వ్యాఖ్యానసూత్రం ప్ర
త్యాదిషు "అథవా దీపాకృతి వేణుపత్రాకృతిః వ

క్రియన్తే.

తత్ర యదుక్తమ్, "వాధూలవేంకటాచార్యం తథా వరదదేశికమ్, లిఖ్యతే విదుషాం ప్రీత్యై సత్వాఽఽచార్యపరంపరామ్, శ్రీవైష్ణవానాం సర్వేషాం శాస్త్రప్రామాణ్యవాదినామ్, శ్రీణాం శఠకో-ప్యదర్శనం దివ్యదర్శనమ్ శుకాదివచనాత్సిద్ధం తథా భాగవతే శుభే కలౌ ఖలు భవిష్యన్తి నారాయణపరాయణాః, క్వచిత్క్వచిన్మహారాజ ద్రావిడేషు చ భూరిశః, తామ్రపర్ణీ నదీ యత్ర కృతమాలా పయస్వినీ కావేరీ చ

యే పిబన్తి జలం తాసాం మనుజా
వతి వాసుదేవే మహాశయాః," ఇతి.
రకామహాత్మ్యే ఏకోనపఞ్చాశేఽ
దేన. "కలిస్సభుగితి ప్రోక్తో వేదవాక్
రాజన్ కిలాపిచ్ఛన్తి సంభవమ్, కలౌ
రుతాః తస్మాదల్పప్రయాసేన శిష్యై
దేశస్య సుభగత్వమిదం శృణు తామ్ర
స్విని, కావేరీతి మహాపుణ్యాస్తాసాం
లేః కాలే ద్రావిడా భావయా స్వ
నీతి శుశ్రుమః, మహాభాగవతా
వరమైకాన్తినో విష్ణోః పాదదాః కృతే దే
ఇతి వ్యాసస్సమబ్రవీత్, కలౌ స
భవన్తే. అత్రశ్రీఘ్రం మహాభాగ తత్ర
సుమహః :— ద్రమిడవ్యతిరిక్తదేశేషు
భాగవతా భవిష్యన్తి. ద్రామిడేషు చ
త్ర ఉక్తాన్ శ్రీమత్పరాంకుశాదిదివ్య
విశిష్య బభాషే, "తామ్రపర్ణీతి"
మునేః శ్రేష్ఠత్వాత్- తామ్రపర్ణీతి త
మ్. కృతమాలేతి శ్రీవిష్ణుచిత్తావిర్భావ

యుగత్రితయతత్పరా శక్తిః సా హి పరాంకుశయోగినః పాత్రకాభవ ఇతి తచ్ఛ్రీవిష్ణోరుచ్యన్తి. కలియుగోదయాదనన్తరమేవ పంచపదివాసాన్తరం పాండవానాం స్వర్గప్రాప్తిః, తస్మాదభిమన్యుసుతం పరీక్షితం రాజానం కృతవన్తః పాండవాః, తదనన్తరం బహుకాలం రాజ్యం పాలయామాస పరీక్షిత్. పుత్రాంశ్చ జనమేజయాదీన్ బహువత్సరాణ్యన్తరముత్పాదయామాస.

యదాహ భగవాన్ పరాశరః, విష్ణుపురాణే.— "అభిమన్యోరుత్తరాయాం పరిక్షీణేషు కురుషు, అశ్వత్థామప్రముక్తబ్రహ్మాస్త్రేణ గర్భ ఏవ భస్మీకృతో భగవతస్సకలసురాసురవన్దితచరణయుగలస్యాత్మేచ్ఛయా కారణమానుషరూపధారిణోఽనుభావాత్పునర్జీవితమవాప్య పరీక్షిజ్జజ్ఞే. యోఽయం సాంప్రతమేతద్భూమండలమఖండితాయతిధర్మేణ పాలయతీతి. అతః పరం భవిష్యానహం భూపాలాన్ కీర్తయిష్యామి, యోఽయం సాంప్రతమవనీపతిః పరీక్షిత్ తస్యాపి జనమేజయశ్రుతసేనోగ్రసేనభీమసేనాశ్చత్వారః పుత్రా భవిష్యన్తీతి."

అనేన భగవతా పరాశరేణ మైత్రేయాయ విష్ణుపురాణోపదేశకాలే పరీక్షిత్ రాజాఽభవత్. జనమేజయాదయశ్చ నావతేరతి జ్ఞాయతే. జనమేజయాదీనాం ప్రాదుర్భావాత్ప్రాం బహుసంవత్సరా

...రాదేవావిర్భావస్థలకథనమ్." ఇతి. తది

...ాదివచనానాం భగవద్భక్తావతారాధిక
...బోధకత్వేఽపి త్వంభిముఖపరాంకుశా దే
...లు భవిష్యన్తి నారాయణపరాయణాః"
...న పరాంకుశబోధకాః, తస్య భాగవతేషు
... భవిష్యత్కాలికత్వాసంభవాత్. కలి

...ద్భాగవతం శుశ్రావేతి తత్కాల ఏవ "కలౌ ఖలు భవిష్యన్తీ"త్యాది వాక్యేన శుకేన పరీక్షితం ప్రతి ప్రోక్తాసీతి.

ఏవంచ కలియుగోదయానన్తరం పఞ్చాశద్వర్షానన్తరమేవ భాగవతావతారకాల ఇతి నిర్ణయః. ఏవంసతి కలియుగాది చత్వారింశద్దినే జాతం పరాంకుశయోగినం భూతకాలికం "కలౌ ఖలు భవిష్యన్తీ"తి భాగవతవాక్యం భవిష్యత్కాలికనారాయణపరాయణబోధకం కథం బోధయేత్.

...సద్భక్తానాం తీర్థేషు యోగినః, భవి
...భాషయా స్వకమ్, వేదార్థవిశదికా
...భాగవతా లోకే ద్రమిడేషు చ భూరి
...దాః కృతదేహినః, భవిష్యన్తి కలౌ
...త్" ఇత్యాదిదక్షిణాద్వారకా యాహా
...ని నిర్దేశ్యానాని. అత్ర ఇతి వ్యాసను
... ఖలు భవిష్యన్తీత్యాది శుకవాక్యవ
...మేవ దక్షిణద్వారకామాహాత్మ్యే
...తిచ సీమపి భవిష్యత్కాలికత్వస్య నా
...నా లియుగప్రథమశతకాదిసంవత్సరా
...నారాయణపరాయణానామిత్యనేన
...పుంభక్తిసారాద్యో భాగవతోత్తమః పి తే
...స్య ద్వాపరాన్తే జనిమత్వస్య ప్రకై
...భాగవతశ్లోకేషు తూ న పరాంకుశాద

...కాదీనాం భక్తానామగ్రగణ్యతా- ద్వ
...రాఽనుమానాత్, ఇతి తదపి న విరో

దినా పరమభాగవతత్వోక్తా వ్యాసాదేర్నివేశితస్యైవ అధికారపత్త్రేఽపి తథాత్వమవశ్యమంగీకార్యత్వాత్. కిమపరాధ్యతి శుద్ధసత్త్వోద్రిక్తో భగవాన్ వైయాసికిః శుకః పరమభాగవతకోటినివేశనే, తత్ప్రతిమాస్థాపనాగ్రహోత్సవాదిషు చ, ఏవమన్యే శుద్ధసత్త్వోద్రిక్తాః బహవో మహర్షయశ్చాన్యే చ పరమభాగవతా ఇతి న తావత్ప్రత్యాఖ్యాతుమపి శక్యా ఉపరోధోఽయం వరాకః. శైవకోపాసకానాం క్వచిత్క్వచిత్ప్రతిమాస్థాపనాదికం తు తద్భక్తజనైః రాజసీయప్రభుముఖావలంబనాదినా ఽభినివేశవిశేషేణ సాధితమితి న ప్రమాణకమితి తేషాం మహర్షిప్రభృతీనాం ప్రతిమాస్థాపనార్చనాది ప్రత్యాఖ్యానే.

ఏతేన "తస్మాత్సేవా బుధైః కార్యా తేషామేవ ముముక్షుభిః" ఇతి పరోక్తం ప్రత్యుక్తమ్. శుకాదిమహర్షిసేవయా పరీక్షిదాదేర్ముక్తిలాభస్య భాగవతాదౌ ప్రతిపాదనాత్.

యత్తు కించ భక్తప్రతిష్ఠాప్రతిపాదకశాస్త్రతః, తేషామేవాన్వయస్సిద్ధో నాన్యేషాం తు కదాచనేతి. తన్న; భక్తప్రతిష్ఠాప్రతిపాదకభగవచ్ఛాస్త్రవచనైస్సదభియుక్తపరాంకుశాదిభిన్నానాం త్వదనభిమతానాం ప్రహ్లాద నారద భృగు మరీచ్యత్రి శిఖినః కశ్యప పరాశర శుక వ్యాస రుక్మాంగద పాండవాదీనాం పరమభాగవతానాం ప్రతిష్ఠా

దేశేషు దివ్యక్షేత్రా ప్రాప్తవారణ, తత్తత్పా
స్తథా నిత్యోత్సవాదికరణం తేషాం మీన
ర్యా హామః. వేంకటాద్రౌస్తత్రియః ప్ర
త్యాప్రతిష్ఠితత్వాత్.

పూర్తీ ఖకారాదిబోధనాత్, దుష్టైన
సంకీర్తనమ్" ఇతి చ్ఛన్. "ప్రస్లోక
బీషసుక శౌనకబాలాద్యైః. అత్ర

ధ్యాయ నై: త్వదనభిమతానామసుర రాక్షస భూత గారుడ నాగ కిన్నర యక్ష విద్యాధర సిద్ధర్షిమానవప్రభృతీనాం స్థాపనార్చ్యదేరనుశిష్టత్వాచ్చ.

తథాహి- త్వమబ్రాహ్మతాని వాసాని కారణస్థాధ్యాయవచనాని విలిఖ్య విచారయామః, "అతః పరం ప్రవక్ష్యామి భక్తానాం లక్షణం క్రమాత్. అసురా రాక్షసా భూతా గారుడా నాగ కిన్నరాః, యక్షా విద్యాధరాస్సిద్ధా ఋషయో మానవా స్తథా, బ్రాహ్మణాః క్షత్రియాః

...జాతయః, విష్ణుభక్తిసమాయుక్తాస్తచ్చ
...ర్చనం కుర్యాద్దేహి కాముష్మికాప్తయే,
...ర్చే మనోరమే. ప్రథమావరణే చైవ
...వాథ కూటం వా విమానం వా విశే
...శిల్పినా కుశలేన తు, సౌవర్ణం వాథ తా
...తః, సచిత్రం వార్ధచిత్రం వా చిత్రాభా
...ధం జ్ఞాత్వా యజమానస్య భావనామ్,
...ణాం తు కారయేత్, శేషబాహ్వాదిబాహ
...సర్వాభరణసంయుక్తం మునివేషమథాపి
...సర్వావయవశోభితమ్. అంజలిధ్యాన
...హ, ప్రభాపీఠం శిరశ్చక్రం కారయేదితి

...వాని కేషుచిద్వ్యాపాధికారకో శేషు- అత్ర
...ష్ణుస్తత్పరాయణైః, లిఙ్గస్తైరర్చనం కు
...నమాముక్తాస్తద్భక్తాస్తత్పరాయణాః.
...త్వయా అన్యథాకృతమ్, ఏవం "మండ
...ం వా విశేషః" ఇతి వాక్యే కూటశబ్దార్థ
...న్యథాకృతమ్, ఏవం వచనాన్తరేష్వస్య

ర్యాః. కించ మానవత్వశూద్రత్వాన్యజాతిత్వరూపేణైవ లక్ష్యతా
చ్ఛేదకనిర్దేశః. నతు పరాంకుశత్వపరకాలత్వాదిరూపేణ- తథాచ సా
మాన్యరూపశాస్త్రేణ న విశేషం నియన్తుం శక్యమితి కథం త్వదభిమత
సిద్ధిః. అస్తి చ ఐచ్ఛాస్త్రం భగవద్భక్తవిశేషబోధకమ్. పఞ్చవింశతి
భక్తానాం లిఙ్గమూర్తిం విన్యసేత్. "ప్రథమావరణే వాపి ద్వితీయా
వరణేపి వా. ప్రాకారభిత్తిపార్శ్వేషు దక్షిణాద్యుత్తరాన్తకమ్. ప్రాఙ్ము
ఖాంశ్చైవ సంస్థాప్య లిఙ్గన్యాసాది పూజయేత్ పూర్వోక్తేనైవ మా
ర్గేణ ప్రతిష్ఠావిధినైవ హి. "ప్రహ్లాదో నారదశ్చైవ పుణ్డరీకః పరా
శరః, వ్యాసశ్చ శౌనకశ్చైవ శుకబ్రహ్మర్షిరేవచ, వసిష్ఠశ్చ హారీత
స్తో; మార్కణ్డేయస్తథైవ చ, ఈశానశ్చైవ హనుమాన్ పార్వతీ
నన్దికేశ్వరః, సుగ్రీవశ్చాఙ్గదశ్చైవ జటాయుర్జాంబవాంస్తథా, రుక్మాం
గదశ్చ భీష్మశ్చ త్రిజటా చ విభీషణః, ధర్మభీమార్జునాశ్చాపి నకులస్స
హదేవకః, ద్రౌపదీ కుంతిదేవీ చ వాల్మీకిశ్చమునిస్తథా, సనాతనశ్చ
సనకస్సనత్కుమారస్సనన్దనః, వైఖానసో మరీచ్యత్రికాశ్యపాభృగురేవ చ,
సోమోఽథ బృహస్పతిశ్చన్ద్రశ్శుక్రశ్చైవ శనైశ్చరః, దిలీపశ్చ దశరథో
రఘురాజస్తథైవ చ, వసుదేవో నన్దగోపో యశోదా దేవకీ తథా,
విదురో వ్యగ్రరుడో విష్వక్సేనో వినాయకః, దుర్గా చ షణ్ముఖశ్చైవ
జనకో భోజ ఏవ చ, విశ్వామిత్రో గుహశ్చేతి నళరాజస్తథైవ చ,
శంఖచక్రగదాశార్ఙ్గ ఖడ్గాశ్చైవ మహాబలిః, కార్తవీర్యో జమదగ్నిరేక
సపతికా సభా"ఇతి తథాచ, లిఙ్గమూర్తిపేణ విశేషశాస్త్రావిషయాణాం

...ంకుశాదిష్విదభిమతానామేవ లక్షణాదికం
...సా భూతా" ఇత్యాదినా విష్ణుభక్తత్వవిశి
...తావచ్ఛేదకతయా నిర్దేశేన తేషామపి
...పి మానుషత్వాదికమపి లక్ష్యతావచ్ఛేద
...శాదీనాం మానుషత్వావిశేషాత్తేషామపి
...విః వా స్యైషాసురాదీనాం ...

భక్తత్వమాత్రేణ సామాన్యశాస్త్రవిషయాణాం పరాంకుశాదీనాం నాయమచ్ఛ్యక శౌనక పరాశరాద్యపేక్షయా అభ్యర్హితత్వం కథం సంభవేత్.

నచబహుస్థలేషు పరాంకుశాదిభక్తబింబానాం సత్త్వే తేషామభ్యర్హితత్వమ్! తత్ప్రతిమానాం రాజావలంబాదినా ప్రతిష్ఠాపనాయ స్థాపితత్వేన అకించిత్కరత్వాత్, ఇతి.

...రాద్య న్యగ్జాతిపర్య న్తజాతిభేదమనిర్దిశ్య
...తిత్ప్రయోజకాకారం "విష్ణుభక్తిసమా
..." ఇతిప్రతిపాద్య తన్మక్షాభ్యర్చనం కు
...రత్రయం హేతూక్త్యా భక్తాభ్యర్చన
...యోజకం కర్తరి సర్వత్ర తిర్యాభ్యర్చ
...నసత్వమభిధాయ "అలయార్థ్య న్తం" ఇ
...మ తదాలయలక్షణ తిత్తితయా ద్రవ్యవిశే
...నాదీనం సిధ్యతి. తత్ప్రారమణాః, స
...త్ తదోక్తా: అనేన "మాతా పితా భ్రా
...తరార్నాయణః" ఇతి సుబలోపః మార్వ
...త్వా చ సిధ్యతి. అ ఏవం భూతం భ
...వర్శం ప్రత్యుక్తమ్ ఏతత్ప్రకారభక్త
...పష్వేవేత్యేనకారేణ శుకాదీన్యవచ్ఛే

...ష్ణవ శ్రీవైఖానసే అత్రిప్రోక్తే సమూర్తా
...థా పంచదశాధ్యాయః, విస్తరేణ ప్రతి
...సమసితం నాధారణమ్, తథాహి :—

...ము విష్ణుధర్మార్చనం బుధాః విష్ణుభక్తివి

శాఖ్యాయే. ఏవం హి సమూర్తార్చనాధికారపంచదశాధ్యాయః :—

"అతః పరం ప్రవక్ష్యామి బేరార్థం దారుసంగ్రహమ్, ఖదిరం చాసనం వాథ సాలం వా తిందుకం తథా, చన్దనం చంపకం వాథ మధూకం శాకమేవ వా శుభదేశే సముత్పన్నమృజుం పరిణాహం శుభమ్ స్నిగ్ధం గుణయుక్తం దృష్ట్వా కర్మ సమారభేత్, శిలాగ్రహణవ చ్ఛేదాచార్య స్తక్షకేన తు, వృక్షమూలే బలిం దత్వాగ్నేవరాజాయ ఇత్యుక్త ఉక్త్వాప్య తత్ర వసన్ యేషాం చ దేవ ఇతి బ్రువన్, శాంతి హోమం చ హుత్వా తు పుణ్యాహం తత్ర వాచయేత్ శిలాంగ్ర హణోక్తేన విధినా కలశాన్న్యసేత్. ఆత్మప్రతిసరాబద్ధః శయనం చా త్మరక్షణమ్ స్వప్నసందర్శనే హోమం సర్వం పూర్వవదాచరేత్. తతః ప్రభాతే శుద్ధాత్మా స్నాత్వా అహతవాససా వృతః ప్రదక్షిణీ కృత్య ప్రోక్షణైః ప్రోక్షణం చరేత్, సంగృహ్య పరశుం పశ్చాద్గా యత్రీం వైష్ణవీం జపేత్, హోమం రాజానము బృక్షాన్ ఛింద్యాచ్చైవో త్తరాముఖం పశ్చాత్తక్షకమాహూయ వ్రాహ్మణపాపినమ్ తేనైవ ఛిన్ద్యాద్వైశ్చేయిత్వా యథావాఙ్మ్, భూమౌ నిపతితే వృక్షే చోర్ధ్వభాగం ముఖం భవేత్ సవ్యాపోహ్య స్వేదం పశ్చాత్తాన్ సంగృహ్య తత్ర చ, కలశైర్భిషిచ్య పంచభిః పూర్వవత్ క్రమాత్, భూతయక్షపిశాచానాం నాగానాం చ బలిం క్షిపేత్. అగ్నిం విసర్జ్య గు చ్ఛాపి యథోక్తాం దక్షిణాం దదేత్, తతస్తు ...

శుభమ్. భక్త్యార్చావద్ధరిః ప్రీతః సర్వా
విశేషేణ కుర్యాద్భాగవతార్చనమ్, యే
ాత్రిషం యే సమాగతాః. జనాహ్వాహూ
ర్చనమ్, యే తు సామీప్యసాలోక్యే తే
నా కేవలం నామ్నా పూజయేదితి కేచన
ం కుర్యాద్విష్ణోః ప్రియకరో భవేత్" ఇతి.
త్రప్రోక్తే సమారాధ్యార్చనాధికారే, పంచద

రి యంత్రితమ్, యథోదితం సమాదాయ స్వస్తిసూక్తం సముచ్చర్య
గత్వాలయం తు సంశోధ్య శూలాన్ సమ్యక్ప్రకల్పయేత్, దారవీం
ప్రతిమాం వాపి కుర్యాదేకేన దారుణా" ఇతి.

తథాచ భవదుదాహృతవచనజాతస్యాత్రేయసమారాధ్యార్చనాధి
కారపంచదశాధ్యాయగతత్వాభావాత్కథం తదిదం వచనంజాలం తాదృ
శాధ్యాయాభావేన సత్ భక్త్యాసం విధాతుమీష్టే. కించ తత్ప్రకరణ

శ్రీకృష్ణభట్టీయే,

న గృహీతుం పారయతి. ఉత్తరార్ధ్యా
తిస్సం ప్రపద్యేమి శూలభేదస్య లక్షణ"
...క రాగ్నే. తస్యాప్యర్వాధ్యాస్య "అ
...పనే ప్సి"మిత్యాదినా శైలభేద్యాపన

...స్త్రాపనప్రభృతి తత్తదాసప్రతిపయ
...ష్ణుభక్తవివర్ధనం సర్వాభీష్టఫలప్రదం.
...తిపాద్యమానా శివమధ్యముని ప్రముఖే
...ప్యక్రమ.

...ది సో ద్రి దివ్యదేశేషు శాస్త్రోక్త,
...పూజనాదిః"మితి తన్న. (శ్రీ వేంకటా-ద్రా)
...దభిమతిదా)మిడ.గానా నర్తి లభక్తభిబా

...నేన శ్రీనివాసాదిదీక్షితైః, తేషాం సర్వ
...షితా"మితి లదపి న వేంకటాద్యైకనిల
...భగవద్భిః భాష్యకారైః సర్వాంతా)
...మభివేదా సమహాదేశైః వెంకటాదా)

కాణాం జనాత్మనామ్. శాస్త్రావ్యర్థైకకరణనిరతానాం దురాత్మనామ్, భగవద్భక్తిశూన్యానాం శూద్రపిండోపజీవినామ్, నిరస్తశ్రోత్రిమార్గాణాం భాషాంతిరతాత్మనామ్, దోషేత్వా వదతాం విష్ణుః కథం వైఖానసద్రుహామ్, మనుష్యాపశదానాం తు నరకే పతనం ధ్రువ"మితి.

యత్తు "దృశ్యతే మందబుద్ధీనామితరాచారస్తు సర్వదా తస్మాత్తేషాం ప్రలాపాది వర్జనం కార్యమేవ హి, భగవద్భక్తమాహాత్మ్యం శ్రుతిస్మృత్యాదిషూక్తమ్, తస్మాద్భక్తప్రతిష్ఠాది కార్యా నశైవ స్మృముక్షుభి"రితి తచ్ఛ్రిక్యతే వృత్యస్మే శివబుద్ధీనాం వైదికాచారదూషణమ్, వేదోక్తధర్మానర్వేష సదా వేదపరాధనః, తస్మాత్తేషాం తాంత్రికాణాం వేదధర్మవిరోధినామ్ దర్శనం చాపి సల్లాపం స్పర్శనం చ వివర్జయేత్ భగవద్భక్తిలేశేన బహవో మునయోऽమలాః, నైమాసిక ముఖా ముక్తిం ప్రాప్తా హరికృపోదయాత్ వైమాసికముఖానాస్తు వైదికానాం మహాత్మనామ్. మహాపీఠానాం భారతాదౌ మాహాత్మ్యం నాధుగీయ తస్మాచ్ఛ్ర ముఖానాను భక్తానాం స్థాపనం చరేత్, ఉత్కృష్టస్త్రాన్తర్ణాన్యైర్దేవైకో నాత్ర సంశయః తస్మాద్వైదికమార్గేణ వస్తవ్యం మోక్షకాంక్షిభిః భజనీయశ్చ్వనీమో ధ్యేయో వైదికవర్త్మనా హరిర్నారాయణో దేవో హరిభక్తా మహావనాయః నిఖనోభృగుముఖ్యైశ్చ వైదికైర్వాప్యహ్మశాదిభిః, భగవద్భక్తివృద్ధ్యర్థం

...ధాక ర్యాణామథద్రష్టౄణాం వా అప్ర

...౦ కేషాంచిదాం ధికర్ణాటవాసినామ్, శా
...హో వ్యక్త ఏవ హి, తేషాం పాపిష్ఠజన్మ
... న కుమారిలాతి వచనాన్నరకప్రాప్తిరే
...వ. "కేషాంచిద్వేదబాహ్యానాం తాంత్రి

వైదికారాధనం మతమ్, వైదికానాం మహర్షీణాం కృపయా సుఖమాప్నుయాత్," ఇతి.

ప్రశస్తా దష్టానాం కుమతినిచయధ్వాన్తమిహిరః
సుగోప్తా సాధూనాం శ్రుతిసరణిపాథోనిధివిధుః,
అవాప్యో భక్తాగ్ర్యైః పఃసలిలపూజా తిశయితైః
హరః శ్రీశైలాగ్రే ఽతిరుచిచ బోధం దిశతు మే. ౧

భక్తిం వర్ధయతు ప్రభుః శ్రితమహాశౌరిస్తార్క్ష్యవిఖ్యాపన
ప్రాగ్రస్నానసనందనాత్రిముఖైః శ్రీభృగ్వాదిభిస్సాదరమ్,
ధ్యాతో దివ్యతనుః కృతిః శ్రీలసత్కీర్తిస్సదా పూజితః
శ్రీవైఖానసవర్త్మనా వితరతు క్షేమం చ నారాయణః. ౨

కేనాపి జాత్మేన శతేన జల్పితం
యద్వేదభాష్యేన సుయుక్తివర్త్మనా
తద్వైదిక శ్రీకులకృష్ణసూరిణా
సయుక్తి సచ్ఛాస్త్రనయేన మర్దితమ్. ౩

దుర్జనోక్తివిరాసేన ప్రీతః సర్వేశ్వరో హరిః,
జ్ఞానం వైరాగ్యమమలాం భక్తిం చ దిశతు ప్రభుః. ౪

ఇతి శ్రీవైఖానసే శ్రీకృష్ణభట్టీయే సారసంగ్రహమర్దనే యుక్త్యాభాసావిరాసనం నామ తృతీయః పరిచ్ఛేదః.

సారసంగ్రహమర్దనగ్రన్థః సమాప్తః.

మంగళం మహత్, ప్రీయతాం రామభద్రః.

శ్రీవిఖనసమహాగురవే నమః

శ్రీమతే భాష్యకారాయ శ్రీశ్రీనివాసమఖివేదాన్తదేశికాయ నమః.

శ్రీ వైఖానస గ్రంథ మాలా

అనుబంధ గ్రంథములు.

విక్రయమునకు సిద్ధముగా నున్నవి.

గోదామహిమ.	0-3-0
శ్రీవిఖనస స్తోత్రరత్నావలిః.	0-4-0
శ్రీవైఖానసోపాఖ్యానము (ఉత్తరభాగము)	0-8-0
శ్రీవైఖానస సంధ్యావందనము.	0-4-0
శ్రీవైఖానస పుణ్యాహమ్.	0-4-0
సజ్జనసంభవః.	0-3-0
చోరసంవాదము	0-2-0
యాగకుణ్డాదినిర్ణయః.	0-4-0
శ్రీకృష్ణాష్టోత్తరశతకము.	0-4-0
లక్ష్మీసంవాదము.	0-3-0
శిల్పప్రమాణదీపిక.	0-3-0
సీతారామాయణమ్.	0-12-0
శ్రీరుక్మిణీకృష్ణసంవాదమ్.	0-3-0
శ్రీబాలకృష్ణతిరువారాధనమ్.	0-2-0
దశవిధహేతునిరూపణము.	5-0-0
డి. గోపాలాచార్యులవారి జీవితచరిత్రము.	0-4-0
శ్రీవైఖానసోపాఖ్యానమ్. (తృతీయభాగము)	0-1-0
శిల్పప్రమాణదీపికా. (ద్వితీయభాగము.)	0-4-0

శ్రీవైఖానస గ్రంథమాల
ఈగావానిపాలెము. మాదరపాకం పోస్టు చెంగల్పట్టు జిల్లా.
లేక డాక్టర్ డి. రంగాచార్యులు ఎ. ఎం. ఏ. సి, భిషగ్వర
నెం. 401 బంకనాలెవీధి జి. టి. మదరాసు. అనువారియొద్ద వలయును.